

HSA

HIGHER
SCHOOL OF
ADVOCACY

ДАЙДЖЕСТ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА

КИЇВ-2024. ВИЩА ШКОЛА АДВОКАТУРИ

HSA

HIGHER
SCHOOL OF
ADVOCACY

ТЕТЯНА РАБКО

адвокат, радник ТОВ «МЕТІНВЕСТ БІЗНЕС СЕРВІС» Група Метінвест, заступник голови Комітету НААУ з питань електронного судочинства та кібербезпеки адвокатської діяльності, регіональний представник Молодіжного комітету НААУ — UNBA NextGen у Донецькій області, член Ради Молодіжного комітету – «UNBA NextGen» та Ради Комітету НААУ з питань гендерної політики

Зміст

Вступ.....	3
1. Обов'язковість використання електронного кабінету	5
1.2. Відсутність технічної можливості оскаржити рішення суду із використанням підсистеми "Електронний суд" з підстав не залучення до участі у справі.....	5
1.2. Подання ФОП процесуального документу через офіційну електронну адресу суду	9
1.3. Не реєстрація юридичною особою електронного кабінету через релігійні переконання керівника.....	11
1.4. Дотримання порядку звернення до суду в електронній формі	13
2. Вимоги щодо порядку оформлення процесуальних документів та додатків через призму електронного судочинства.....	17
2.1. Щодо оформлення ордеру через призму електронного судочинства.....	18
2.2. Щодо надання суду копії скарги для сторони у електронному форматі	23
2.3. Подання клопотання через е-суд як додатку	24
2.4. Перевірка судом наявності в адвоката електронного кабінету у підсистемі «Електронний суд»	26
2.5. Зазначення відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету.....	28
3. Процесуальні строки через призму електронного судочинства.....	30
3.1. Ненадання директором юридичної особи своїм працівникам доступу до Електронного кабінету	31
3.2. Чи підтверджує номер та дата реєстрації вхідної кореспонденції дату отримання рішення суду?	36
3.3. Застосування понять «час реєстрації» та «час подання процесуальних документів» через призму електронного судочинства	39
3.4. Перебіг процесуальних строків через призму електронного судочинства.....	41
3.5. Щодо обов'язку суду апеляційної інстанції достовірно з'ясувати дату складення повного тексту судового рішення	45
3.6. Належне виконання судом обов'язку щодо повідомлення сторони про судові засідання у спосіб, визначений процесуальним законом	47
3.7. Чи є належним повідомлення про дату, час і місце судового засідання представника замість самого учасника справи?.....	51
3.8. Чи впливає відсутність доступу до мережі інтернет на обчислення строків при отриманні документів через е-суд?	55
4. Відеоконференцз'язок	58
4.1. Неявка учасників до судового засідання в режимі відеоконференції.....	59

- 4.2. Забезпечення участі в судовому засіданні у разі збоїв у роботі програмних продуктів та інформаційних систем..... 61
- 4.3. Допущення особою, яка відповідальна за організацію судового засідання в режимі відеоконференції помилки, що призвело до позбавлення представника учасника справи можливості реалізувати право на участь в судовому засіданні... 63

Вступ

Сучасні технології наразі змінюють підходи до багатьох сфер, у тому числі й до судочинства. Електронне судочинство в Україні робить процеси більш доступними та прозорими, що, безумовно, є важливим кроком у напрямку модернізації правової системи.

5 жовтня 2021 року стало важливою датою для розвитку електронного судочинства в Україні, оскільки було розпочато офіційне функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: «Електронний кабінет»; «Електронний суд»; підсистема відеоконференцзв'язку.

За останні декілька років, після запровадження цих підсистем, значно покращився доступ до правосуддя та спростилася комунікація між учасниками судового процесу.

21 липня 2023 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» (№3200-IX від 29.06.2023).

Згідно з цими законодавчими змінами, суб'єкти, що зобов'язані зареєструвати електронні кабінети, повинні дотримуватися цих вимог, оскільки в іншому випадку застосовуються процесуальні наслідки навіть, коли інтереси такої особи представляє адвокат (реєстрація електронного кабінету залишається обов'язковою).

19 жовтня 2023 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення обов'язків учасників судової справи» (3424-IX).

Зазначеним Законом було внесено зміни до положень Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України та уточнено коло суб'єктів, що зобов'язані зареєструвати електронні кабінети.

Наразі до кола суб'єктів, що зобов'язані зареєструвати електронні кабінети включено:

- адвокатів, нотаріусів,
- державних та приватних виконавців,
- арбітражних керуючих, судових експертів,
- органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи,
- органи місцевого самоврядування,
- інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України.

При цьому, інші особи реєструють свої електронні кабінети в добровільному порядку.

Якщо реєстрація електронного кабінету в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суперечить релігійним переконанням особи, яка зобов'язана його зареєструвати, передбачені процесуальним Кодексом наслідки звернення до суду такою особою без реєстрації електронного кабінету у вигляді залишення її документа без руху, його повернення або залишення без розгляду не застосовуються за умови, що особа заявила про такі обставини одночасно із поданням відповідного документа шляхом подання окремої обґрунтованої письмової заяви.

05.09.2024 Рішенням Вищої ради правосуддя № 2623/0/15-24 було затверджено зміни до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Вказане положення було доповнено п. 134 наступного змісту:

«134. Терміни «Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система» та «Єдина судова інформаційно-комунікаційна система» є тотожними для цілей Положення до приведення термінології, яка вживається в законах України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», «Про доступ до судових рішень», Кодексі України з процедур банкрутства, Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актах, у відповідність із термінологією, яка вживається в Господарському процесуальному кодексі України, Кодексі адміністративного судочинства України, Кримінальному процесуальному кодексі України, Цивільному процесуальному кодексі України та законодавстві про інформаційно-комунікаційні системи.».

Зміни в процесуальному законодавстві щодо обов'язковості реєстрації електронних кабінетів вплинули на повсякденну роботу адвокатів, і тепер їх діяльність в значній мірі пов'язана з використанням підсистеми «Електронний суд».

Важливим аспектом у роботі адвоката є актуалізація знань у сфері електронного судочинства. Адвокатам слід постійно оновлювати свої знання про функціонал підсистеми «Електронний суд», а також про нововведення і зміни в процесуальному законодавстві, які можуть вплинути на їхню діяльність.

Слід відзначити, що аналіз судової практики є важливим етапом у розумінні та впровадженні правових норм, а також у підготовці до судових справ. Він дозволяє виявити тенденції в ухваленні рішень судів, зрозуміти, як застосовуються законодавчі норми на практиці, а також передбачати можливі результати у справах, схожих за змістом.

Сподіваємося, що Дайджест судової практики у сфері електронного судочинства стане корисним у повсякденній роботі адвокатів та представників правничих професій.

1. Обов'язковість використання електронного кабінету

Реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі.

При цьому, особа, яка зареєструвала електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, може подавати процесуальні, інші документи, вчиняти інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, з використанням кваліфікованого електронного підпису або із застосуванням засобів електронної ідентифікації, що мають високий рівень довіри, відповідно до вимог законів України "Про електронні документи та електронний документообіг" та "Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги", якщо інше не передбачено цим Кодексом.

Особливості використання кваліфікованого електронного підпису або засобів електронної ідентифікації, що мають високий рівень довіри, відповідно до вимог законів України "Про електронні документи та електронний документообіг" та "Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги" в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, визначаються Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

В цьому розділі зібрано огляд судової практики щодо наступних питань:

- Відсутність технічної можливості оскаржити рішення суду із використанням підсистеми "Електронний суд" з підстав не залучення до участі у справі
- Подання ФОП процесуального документу через офіційну електронну адресу суду
- Не реєстрація юридичною особою електронного кабінету через релігійні переконання керівника
- Дотримання порядку звернення до суду в електронній формі

1.2. Відсутність технічної можливості оскаржити рішення суду із використанням підсистеми "Електронний суд" з підстав не залучення до участі у справі

У постанові від 01.08.2024 по справі № 910/12559/20 Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду зазначено, що доводи касаційної скарги щодо відсутності у Товариства технічної можливості оскаржити рішення суду із використанням підсистеми "Електронний суд", Суд відхиляє з огляду на передбачену ГПК України можливість подання апеляційної скарги до суду в паперовій формі.

Обставини справи

Акціонерне товариство, яке не є учасником справи, 13.06.2024 звернулося до Північного апеляційного господарського суду із апеляційною скаргою, у якій просило змінити оскаржуване рішення, шляхом доповнення його мотивувальної частини.

Північний апеляційний господарський суд ухвалою від 13.06.2024 в цій справі апеляційну скаргу скажника з доданими до неї документами повернув заявнику на підставі пункту 1 частини п'ятої статті 260 Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК України).

Ухвалу суду апеляційної інстанції обґрунтовано з посиланням на те, що матеріали апеляційної скарги АТ не містять відомостей про підписання документів електронним цифровим підписом із застосування посиленого сертифіката відкритого ключа та доказів перевірки електронного цифрового підпису, накладеного на касаційну скаргу, із використанням підсистеми "Електронний суд", що позбавляє суд можливості встановити дотримання заявником вимог щодо обов'язкового підписання процесуального документа особою, яка її подає, та свідчить про використання заявником непередбаченого чинним процесуальним законодавством способу звернення до суду із апеляційною скаргою. Також у апеляційній скарзі заявник не пояснив, у чому полягає неможливість подання цієї апеляційної скарги через підсистему ЄСІТС "Електронний суд".

Підставою касаційного оскарження скажник вважає наявність випадку, передбаченого абзацу 2 частини другої статті 287 ГПК України.

В обґрунтування підстави касаційного оскарження Товариство вказувало, що висновки суду є суперечними. Зокрема, повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції зазначив, що у скарзі підписантом значиться Голова Правління АТ, однак матеріали апеляційної скарги не містять відомостей про підписання документів електронним цифровим підписом. Поряд з тим, суд апеляційної інстанції констатував, що до апеляційної скарги доданий Протокол створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису, згідно з яким файл апеляційної скарги підписаний ОСОБА_1.

У цьому аспекті скажник наголошував про недопустимість проявів формалізму та обмеження права на суд в розумінні положень статті 129 Конституції України та статті 6 Конвенції.

На переконання Товариства, суд апеляційної інстанції наведеного не врахував та залишив поза увагою, що у Товариства наявний електронний кабінет в ЄСІТС, однак, з урахуванням того, що останнє не було залучене до участі у справі № 910/12559/20,

у нього відсутня технічна можливість оскаржити рішення Господарського суду міста Києва від 16.10.2023 у справі № 910/12559/20 із використанням підсистеми "Електронний суд".

Норми ГПК України та пункти 10, 16, 24, 25, 27 Положення про ЄСІТС, дають підстави дійти висновку, що з 08.10.2023 альтернативною звернення учасників справи до суду з позовними заявами, скаргами та іншими визначеними законом процесуальними документами, оформленими в паперовій формі та підписаними безпосередньо учасником справи або його представником, є звернення з процесуальними документами в електронній формі з використанням сервісу "Електронний суд", розміщеного за посиланням: <https://cabinet.court.gov.ua/login> та з обов'язковим їх скріпленням власним електронним підписом.

Суд звернув увагу, що у постанові Великої Палати Верховного Суду від 13.09.2023 у справі № 204/2321/22 також підтверджено необхідність дотримання наведених вище положень у разі звернення до суду в такий спосіб (електронній формі) адвокатами, нотаріусами, приватними виконавцями, судовими експертами, державними органами та органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання державного та комунального секторів економіки, які реєструють свої офіційні електронні адреси в ЄСІТС в обов'язковому порядку.

Ураховуючи викладене, під час вирішення питання щодо відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою, подано до суду в електронній формі, обов'язковому з'ясуванню судом підлягають обставини дотримання заявником вимог ГПК України щодо вчинення такої процесуальної дії в електронній формі з використанням ЄСІТС.

Відповідно до положень частини восьмої статті 42 ГПК України, якщо документи подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в електронній формі, на такі документи накладається кваліфікований електронний підпис учасника справи (його представника) відповідно до вимог законів України "Про електронні документи та електронний документообіг" та "Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги".

Зміст оскаржуваної ухвали свідчить про те, що суд апеляційної інстанції перевіряв дотримання заявником положень статті 42 ГПК України та встановив, що формування Товариством апеляційної скарги у підсистемі "Електронний суд" не здійснено, а докази перевірки електронного цифрового підпису, накладеного на апеляційну скаргу, із використанням підсистеми "Електронний суд" відсутні.

При цьому суд також встановив, що у АТ наявний електронний кабінет в ЄСІТС. Вказані обставини не заперечуються Товариством.

За змістом пункту 1 частини п'ятої статті 260 ГПК України апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції якщо апеляційну скаргу подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано, або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Відповідно до статті 13 ГПК України кожна сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних з вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій.

Принцип диспозитивності господарського судочинства надає право учаснику справи розпоряджатися своїми процесуальними правами на власний розсуд.

Таким чином, з огляду на наявність у Товариства зареєстрованого Електронного кабінету в ЄСІТС та надіслання апеляційної скарги на електронну пошту Північного апеляційного господарського суду inbox@anec.court.gov.ua, а не з використанням сервісу "Електронний суд" (без підписання документів електронним цифровим підписом із застосування посиленого сертифіката відкритого ключа та доказів перевірки електронного цифрового підпису, накладеного на апеляційну скаргу, із використанням підсистеми "Електронний суд"), суд апеляційної інстанції дійшов заснованого на законі висновку, що заявником не надано суду відомостей щодо обов'язкового підписання процесуального документа особою, яка її подає, а також про використання заявником непередбаченого чинним процесуальним законодавством способу звернення до апеляційного господарського суду із апеляційною скаргою.

У цьому аспекті Суд зауважив, що саме електронним підписом за допомогою ЄСІТС повинен бути скріплений процесуальний документ, що подається до суду. Водночас, накладення ЕЦП на додатки до цього документа лише засвідчує їхню справжність оригіналу.

Засвідчення ЕЦП апеляційної скарги як і її додатків не нівелює обов'язку заявника сформулювати і підписати процесуальний документ у відповідності до вимог процесуального закону та Положення.

Ураховуючи наведене, Суд зазначив про обґрунтованість рішення суду апеляційної інстанції про те, що апеляційна скарга Товариства не може бути прийнята до розгляду судом і підлягає поверненню заявнику.

Колегія суддів також вважала за необхідне зазначити про сталість та послідовність висновків Верховного Суду у вирішенні питання щодо повернення касаційної скарги у разі звернення скаргника у непередбачений процесуальним законодавством спосіб - справи № 924/830/22 (ухвала Суду від 30.01.2024), № 910/16047/21 (ухвала Суду від 01.02.2024), № 917/1084/22 (ухвала Суду від 05.02.2024), № 906/211/23 (ухвала Суду від 15.02.2024), № 902/1040/21 (ухвала Суду від 26.02.2024) та ін.

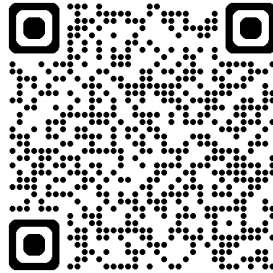
Доводи касаційної скарги щодо відсутності у Товариства технічної можливості оскаржити рішення Господарського суду міста Києва від 16.10.2023 у справі № 910/12559/20 із використанням підсистеми "Електронний суд", Суд відхилив з огляду на передбачену ГПК України можливість подання апеляційної скарги до суду в паперовій формі.

Посилання скаргника у касаційній скарзі на обмеження скаргника у праві на доступ до суду в розумінні положень статті 129 Конституції України та статті 6 Конвенції, суд також відхилив як необґрунтовані, з огляду на те, що Товариство не позбавлене можливості звернутися повторно до суду з апеляційною скаргою в передбачений ГПК України спосіб звернення.

Наведені скаргником доводи та міркування, викладені в касаційній скарзі, не впливають на правильність висновків суду апеляційної інстанції, а тому не можуть бути підставою для скасування оскаржуваного судового рішення.

1.2. Подання ФОП процесуального документу через офіційну електронну адресу суду

У постанові від 06.08.2024 по справі № 910/6040/21 Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду зазначено, що аналіз положень абз. абз. 1, 2 ч. 6 ст. 6 ГПК України свідчить про те, що ОСОБА_1 як фізична особа, яка особисто представляла свої інтереси не зобов'язаний був реєструвати електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі, а тому процесуальні наслідки щодо неподання документів до суду через електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами до такої особи не застосовуються.

Обставини справи

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 30.04.2024 апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Господарського суду міста Києва від 28.02.2024 у справі №910/6040/21 з доданими до неї документами не прийнято до розгляду та повернуто скаргнику на підставі ч. 5 ст. 260 ГПК України.

До Верховного Суду від ОСОБА_1 (далі в тексті - Скаржник) надійшла касаційна скарга, у якій скаржник просив Суд скасувати ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 30.04.2024 у справі №910/6040/21, а справу направити на новий розгляд до Північного апеляційного господарського суду.

Суд апеляційної інстанції встановив наступні фактичні обставини справи:

Фізична особа ОСОБА_1 має зареєстрований Електронний кабінет у підсистемі Електронний суд ЄСІТС.

Разом з тим, з матеріалів апеляційної скарги вбачається, що її надіслано безпосередньо ОСОБА_1 на електронну адресу Північного апеляційного господарського суду. До апеляційної скарги додано роздруківку перевірки кваліфікованого електронного підпису, однак такий підпис вчинено без використання підсистем "Електронний суд" та "Електронний кабінет". Матеріали апеляційної скарги не містять відомостей про підписання документів електронним цифровим підписом із застосування посиленого сертифіката відкритого ключа та доказів перевірки електронного цифрового підпису, накладеного на апеляційну скаргу, із використанням підсистеми "Електронний суд", що позбавляє суд можливості встановити дотримання заявником вимог щодо обов'язкового підписання процесуального документа особою, яка її подає, та свідчить про використання заявником непередбаченого чинним процесуальним законодавством способу звернення суду із апеляційною скаргою.

Колегія суддів суду касаційної інстанції не погодилась з висновком суду апеляційної інстанції про те, що подання фізичною особою апеляційної скарги на електронну адресу Північного апеляційного господарського суду з відповідним електронно-цифровим підписом свідчить про використання заявником не передбаченого чинним процесуальним законодавством способу звернення суду з апеляційною скаргою, виходячи з наступного.

Аналіз положень абз. абз. 1, 2 ч. 6 ст. 6 ГПК України свідчить про те, що ОСОБА_1 як фізична особа, яка особисто представляла свої інтереси не зобов'язаний був реєструвати електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі, а тому процесуальні наслідки щодо неподання документів до суду через електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремих підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами до такої особи не застосовуються.

Окрім того, колегія суддів суду касаційної інстанції вважала за необхідне звернутися до висновків про застосування норм права, які викладені у постанові Великої Палати Верховного Суду від 13 вересня 2023 року у справі № 204/2321/22 провадження № 14-48цс22, відповідно до яких :

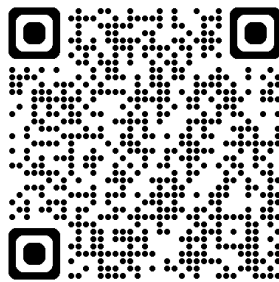
- Законодавцем допускається подання фізичною особою нарівні з паперовою формою, зокрема, апеляційних скарг в електронній формі з обов'язковим їх скріпленням власним кваліфікованим електронним підписом учасника справи та подання такого документу через підсистеми «Електронний суд» та «Електронний кабінет», або з використанням офіційної електронної адреси із засвідченням кваліфікованим електронним підписом.
- Звернення фізичної особи до суду через офіційну електронну адресу суду з процесуальним електронним документом, який підписаний електронним цифровим підписом, є належним та правомірним способом безпосереднього звернення до суду, що ототожнюється із безпосереднім зверненням до суду через канцелярію або традиційними засобами поштового зв'язку і має кваліфікуватися саме як безпосереднє звернення до суду.
- Наведені висновки не стосуються адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, судових експертів, державних органів та органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки, які реєструють свої офіційні електронні адреси в ЄСІТС в обов'язковому порядку.

З урахуванням того, що ОСОБА_1 як фізична особа, яка особисто представляла свої інтереси не зобов'язаний був реєструвати електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі, а також зважаючи на висновки про застосування норм права, які викладені у постанові Великої Палати Верховного Суду від 13 вересня 2023 року у справі № 204/2321/22 провадження № 14-48цс22, колегія суддів суду касаційної інстанції дійшла висновку про те, що при постановленні ухвали Північного апеляційного господарського суду від 30.04.2024 у справі №910/6040/21 було неправильно застосовано приписи ч. 5 ст. 260 ГПК України при вказівці на те, що подання фізичною особою апеляційної скарги на електронну адресу Північного апеляційного господарського суду з відповідним електронно-

цифровим підписом свідчить про використання заявником не передбаченого чинним процесуальним законодавством способу звернення суду з апеляційною скаргою.

1.3. Не реєстрація юридичною особою електронного кабінету через релігійні переконання керівника

Зі змісту ухвали Господарського суду Волинської області від 01.02.2024 по справі № 903/1115/23 вбачається, що суд повернув без розгляду заяву ТОВ, оскільки керівник ТОВ, не є стороною у даній справі, у зв'язку з чим посилання на не реєстрацію електронного кабінету у зв'язку з релігійними переконаннями керівника товариства не прийнято судом.

Обставини справи

26.01.2024 на адресу суду надійшла заява ТОВ про вступ у справу в якості третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача.

Згідно абз. 3 ч. 6 ст. 6 ГПК України якщо реєстрація електронного кабінету в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суперечить релігійним переконанням особи, яка зобов'язана його зареєструвати відповідно до цієї частини, передбачені цим Кодексом процесуальні наслідки звернення до суду такою особою без реєстрації електронного кабінету у вигляді залишення її документа без руху, його повернення або залишення без розгляду не застосовуються за умови, що особа заявила про такі обставини одночасно із поданням відповідного документа шляхом подання окремої обґрунтованої письмової заяви.

У заяві про залучення товариства в якості третьої особи, керівник зазначає, що реєстрація електронного кабінету в ЄСІТС суперечить його релігійним переконанням, що унеможливлює реєстрацію заявником цієї заяви електронного кабінету у вказаній вище системі.

Згідно п.п. 63.1-63.2 Податкового кодексу України облік платників податків ведеться з метою створення умов для здійснення контролюючими органами контролю за правильністю нарахування, своєчасністю і повнотою сплати податків, нарахованих фінансових санкцій, дотримання податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Взяттю на облік або реєстрації у контролюючих органах підлягають всі платники податків.

Згідно п. 63.6 кодексу облік платників податків у контролюючих органах ведеться за податковими номерами. Податковим номером є:

1) ідентифікаційний код юридичної особи (резидента), відокремленого підрозділу юридичної особи (резидента і нерезидента) в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України;

2) обліковий номер, який присвоюється контролюючими органами у разі взяття на облік:

компаніям, організаціям, утвореним відповідно до законодавства інших держав;

іноземним дипломатичним представництвам та консульським установам, представництвам міжнародних організацій в Україні;

уповноваженим особам за договорами про спільну діяльність, управителям майна за договорами управління майном, інвесторам (операторам) за угодами про розподіл продукції, виконавцям проєктів (програм) міжнародної технічної допомоги та представництвам донорських установ в Україні, іншим особам та платникам у разі додаткового взяття їх на облік;

3) реєстраційний номер облікової картки платника податків – фізичної особи.

Облік осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган, ведеться за прізвищем, ім'ям, по батькові, серією (за наявності) та номером діючого паспорта громадянина України у формі книжечки або номером діючого паспорта громадянина України у формі картки, що оформлений із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру (далі – серія та номер паспорта). До паспортів громадянина України з числа зазначених осіб вноситься відмітка, що свідчить про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта. Така відмітка вноситься контролюючими органами до паспортів громадян України у формі книжечки. Порядок внесення такої відмітки встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики; органом, що здійснює оформлення паспорта громадянина України у формі картки, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Таким чином, Податковим кодексом України передбачена можливість звільнення лише фізичної особи від реєстрації номера облікової картки платника податків та передбачає певну процедуру дій.

Згідно п. 64.1 Податкового кодексу взяття на облік за основним місцем обліку юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів як платників податків та зборів у контролюючих органах здійснюється на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, наданих згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», у день отримання зазначених відомостей контролюючими органами.

Судом встановлено, що у заяві від 26.01.2024 вимогою є залучення до участі у справі в якості третьої особи саме ТОВ, якому присвоєний ідентифікаційний код юридичної особи, що підтверджується витягом з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Директор (керівник) – це службова особа, яка постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснює функції представника, а також постійно чи тимчасово обіймає на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконує такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважною службовою особою підприємства, установи, організації.

ОСОБА_1 виконує функції керівника ТОВ, не є стороною у даній справі, у зв'язку з чим посилання на не реєстрацію електронного кабінету у зв'язку з релігійними переконаннями керівника товариства не приймаються судом.

Крім того, докази наявності у паспорті керівника ТОВ відповідної відмітки контролюючого органу про право здійснення фізичною особою, яка через свої релігійні переконання відмовилася від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків платежів за серією та номером паспорта відсутні.

Враховуючи вищевикладене, суд дійшов висновку про повернення без розгляду заяви ТОВ від 26.01.2024 про залучення до участі у справі в якості третьої особи.

1.4. Дотримання порядку звернення до суду в електронній формі

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 25.04.2024 по справі № 320/11913/22 суд зазначив, що отримана судом в електронній формі скан-копія паперової позовної заяви від імені ТОВ, яка не містила оригіналу власноручного підпису директора та не була скріплена його електронним підписом, не відповідає статусу належного процесуального документа, який підлягає розгляду судом по суті порушених у ньому питань. Накладення на цей документ електронного цифрового підпису іншої особи не усуває вказаного недоліку.

Обставини справи

Київський окружний адміністративний суд ухвалою від 29 грудня 2022 року, залишеною без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2024 року, позовну заяву повернув позивачеві на підставі пункту 3 частини четвертої статті 169 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) як таку, що підписана особою, яка не має права її підписувати.

Не погодившись з такими висновками судів попередніх інстанцій, ТОВ подало касаційну скаргу, у якій, посилаючись на порушення судами норм процесуального права, просило судові рішення скасувати і направити справу до Київського окружного адміністративного суду для продовження розгляду.

Зі змісту доводів касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, вбачалося, що одними із ключових питань під час касаційного перегляду було:

- Ø можливість подання електронного документа у відсканованому форматі PDF;
- Ø можливість накладення на електронний документ, який містить відскановану копію підпису директора юридичної особи, кваліфікованого електронного підпису іншої особи, яка діє за довіреністю.

Верховний Суд зазначив, що відсканована паперова форма процесуального документа у форматі PDF зі скан-копією підпису підписанта, за умови відповідності її іншим вимогам, які висуваються до електронних документів, не може сприйматись як неналежне оформлення позовної заяви в електронній формі.

Водночас колегія суддів звернула увагу, що у випадку, якщо електронний примірник процесуального документа містить як відомості про його підписанта, так і його скан-копію підпису, то такий документ задля визнання його належно оформленим електронним документом не може скріплюватися КЕП іншої особи.

Правом на подання позовної заяви від імені юридичної особи наділена або особа, яка має право діяти від її імені в порядку самопредставництва, або представник (за загальним правилом – адвокат, але у справах незначної складності КАС України допускає можливість участі від імені сторони фізичної особи за довіреністю).

Слід зазначити, що представник у цій справі не надав доказів того, що на момент подання позовної заяви він був наділений повноваженнями діяти від імені позивача як його представник за довіреністю, оскільки за предметом поданого позову справа не віднесена до справ незначної складності відповідно до частини шостої статті 12 КАС України, а підписант не мав статусу адвоката.

Відповідно до частини десятої статті 44 КАС України якщо документи подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в електронній формі, такі документи скріплюються електронним підписом учасника справи (його представника). Якщо документи подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в паперовій формі, такі документи скріплюються власноручним підписом учасника справи (його представника).

Отже, подання позовної заяви передбачає підписання цього документа і його безпосереднє отримання відповідним судом. У випадку звернення до суду з позовною заявою в паперовій формі – така має містити власноручний підпис особи, яка її подає. У питанні ж звернення до суду з позовною заявою в електронній формі є свої особливості.

Так, згідно з частинами першою і другою статті 17 Закону України від 05 жовтня 2017 року № 2155-VIII «Про електронні довірчі послуги» електронна взаємодія фізичних та юридичних осіб, яка потребує відправлення, отримання, використання та постійного зберігання за участю третіх осіб електронних даних, аналоги яких на паперових носіях не повинні містити власноручний підпис відповідно до законодавства, а також автентифікація в інформаційних системах, в яких здійснюється обробка таких електронних даних, можуть здійснюватися з використанням електронних довірчих

послуг або без отримання таких послуг, за умови попередньої домовленості між учасниками взаємодії щодо порядку електронної ідентифікації учасників таких правових відносин.

Електронна взаємодія фізичних та юридичних осіб, яка потребує відправлення, отримання, використання та постійного зберігання за участю третіх осіб електронних даних, аналоги яких на паперових носіях повинні містити власноручний підпис відповідно до законодавства, а також автентифікація в складових частинах інформаційних систем, в яких здійснюється обробка таких електронних даних та володільцями інформації в яких є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації державної форми власності, повинні здійснюватися з використанням кваліфікованих електронних довірчих послуг.

Частиною четвертою статті 18 цього Закону визначено, що кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису.

Частинами першою і другою статті 7 Закону України від 22 травня 2003 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлено, що для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис. Накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа.

За змістом статті 7 цього Закону оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги». Якщо автором створюються ідентичні за документарною інформацією та реквізитами електронний документ та документ на папері, кожен з документів є оригіналом і має однакову юридичну силу. Оригінал електронного документа повинен давати змогу довести його цілісність та справжність у порядку, визначеному законодавством; у визначених законодавством випадках може бути пред'явлений у візуальній формі відображення, в тому числі у паперовій копії. Електронна копія електронного документа засвідчується у порядку, встановленому законом. Копією документа на папері для електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством.

Системний аналіз зазначених норм дає підстави для висновку, що адресовані суду заяви або клопотання мають бути підписані безпосередньо самим учасником судового процесу, яким подається відповідний процесуальний документ. Виконання цієї вимоги є умовою його прийнятності та можливості розгляду по суті. При цьому, у разі подання процесуального документа в паперовому варіанті, він має містити власноручний підпис особи, яка його подає. У випадку подання такого документа до суду в електронній формі, він повинен бути скріплений електронним цифровим підписом такої особи (підписанта). Лише у такому випадку електронний документ матиме силу оригіналу і вважатиметься підписаним у встановленому законодавством порядку.

У цій справі, як встановлено судами і не заперечується скажником, у направленій до суду в електронній формі позовній заяві міститься відсканована копія підпису директора ТОВ, який вказаний як автор цього документа, який діє в порядку самопредставництва юридичної особи. Однак, така позовна заява скріплена кваліфікованим електронним підписом іншої особи. Останній це пояснює тим, що він додав до електронного примірника позовної заяви довіреність від 04 листопада 2022 року, яка підтверджує його повноваження представника цієї юридичної особи.

Однак, повноваження підписанта діяти від імені ТОВ на підставі довіреності нічим не підтверджені, а його кваліфікований електронний підпис не може ані ідентифікувати особу, яка значиться в документі як підписант, ані її замінити. Кваліфікований електронний підпис підписанта є засобом саме його ідентифікації, а не директора ТОВ.

Відповідно, позовна заява, яка направлялась до суду на офіційну електронну адресу, і містила відомості про підписанта (директора) мала бути скріплена кваліфікованим електронним підписом саме цієї особи. Належним способом альтернативного звернення до суду (через представника) було б подання позовної заяви, у якій підписантом значився саме представник з обов'язковим скріпленням електронного документа кваліфікованим електронним підписом такого представника та доданням документів, що підтверджують його повноваження.

Такий порядок звернення до суду в електронній формі дотримано не було. Відсканована паперова форма позовної заяви скріплена кваліфікованим електронним підписом іншої особи, яка не значиться в позовній заяві як підписант. Відповідно, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що надісланий електронний документ не мав сили оригіналу, оскільки був підписаний з порушенням порядку, встановленого законом, а відтак, прирівнюється до непідписаного.

Фактично, як правильно зазначили суди, отримана судом в електронній формі скан-копія паперової позовної заяви від імені ТОВ, яка не містила оригіналу власноручного підпису директора та не була скріплена його електронним підписом, не відповідає статусу належного процесуального документа, який підлягає розгляду судом по суті порушених у ньому питань. Накладення на цей документ електронного цифрового підпису іншої особи не усуває вказаного недоліку. Разом з тим оригінальний екземпляр цієї заяви з належним підписом позивача та/або його представника безпосередньо до суду у цьому провадженні не надходив.

2. Вимоги щодо порядку оформлення процесуальних документів та додатків через призму електронного судочинства

Електронні документи створюються із застосуванням вбудованого текстового редактора шляхом заповнення форм документів, передбачених Інструкцією користувача Електронного суду, підписуються кваліфікованим електронним підписом (підписами) його підписувача (підписувачів) та надсилаються засобами відповідної підсистеми ЄСІТС. (п. 26 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

Користувач ЄСІТС, який підтвердив свої повноваження адвоката, має можливість видати ордер на конкретну справу для отримання в автоматичному режимі доступу до документів у справі або загальний ордер (без зазначення номера справи) для представлення інтересів фізичних та юридичних осіб, які не мають власних зареєстрованих Електронних кабінетів. За наявності у користувача зареєстрованого Електронного кабінету ордер не створюється. Після отримання адвокатом доступу до конкретної справи до Автоматизованої системи документообігу суду в автоматичному режимі засобами ЄСІТС надсилається відповідне повідомлення із зазначенням інформації про справу та адвоката. (п. 30 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

До створених в Електронному суді документів користувачі можуть додавати інші файли (зображення, відеофайли тощо). Відповідні додані файли (додатки) підписуються кваліфікованим електронним підписом користувачів разом зі створеними в Електронному суді документами, до яких вони додаються. Технічні вимоги щодо форм електронних документів та їхніх додатків, обмеження щодо їхнього розміру, формату та інших характеристик встановлюються Інструкцією користувача Електронного суду. (п. 27 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

Станом на вересень 2024 вимоги до оформлення додатків у підсистемі «Електронний суд»:

- Максимальний розмір одного файлу: 5 GB (GIB)
- Допустимі формати: зображення, аудіо, відео, PDF документ, документ Word, ZIP архів (в т.ч. з документами підписаними КЕП).

Відомості про наявність або відсутність електронного кабінету повинні містити наступні процесуальні документи:

- Заява про забезпечення доказів
- Заява про забезпечення позову
- Заява про видачу судового наказу
- Заява про скасування судового наказу
- Позовна заява
- Відзив
- Письмові заяви, клопотання, заперечення

- Апеляційна скарга
- Відзив на апеляційну скаргу
- Касаційна скарга
- Відзив на касаційну скаргу
- Заява про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами
- Заява про скасування рішення третейського суду
- Заява про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду
- Заява про відновлення втраченого судового провадження

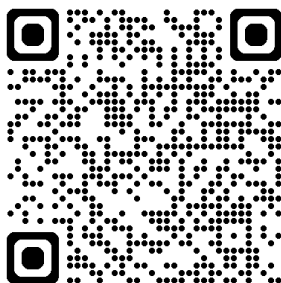
При цьому, якщо процесуальним Кодексом встановлено вимогу зазначення у змісті процесуального документа відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету, особа, яка подає до суду відповідний процесуальний документ в електронній формі через електронний кабінет, звільняється від обов'язку зазначення відповідних відомостей.

В цьому розділі зібрано огляд судової практики щодо наступних питань:

- Щодо оформлення ордеру через призму електронного судочинства
- Щодо надання суду копії скарги для сторони у електронному форматі
- Подання клопотання через е-суд як додатку
- Перевірка судом наявності в адвоката електронного кабінету у підсистемі «Електронний суд»
- Зазначення відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету

2.1. Щодо оформлення ордеру через призму електронного судочинства

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 15.03.2024 по справі № 380/16075/22 зазначено, що скріплення адвокатом електронним цифровим підписом додатку до позовної заяви у форматі файлу «pdf» із згенерованим на офіційному вебсайті НААУ бланком ордеру про надання правничої (правової) допомоги, який не містить особистого підпису адвоката, не свідчить про дотримання ним форми документа, що підтверджує його право на здійснення представництва інтересів особи, як того вимагають норми Закону № 5076-VI та Положення № 41.

Обставини справи

Ухвалою Львівського окружного адміністративного суду від 14.11.2022 прийнято позовну заяву до розгляду та відкрито провадження у справі в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення (виклику) сторін за наявними у справі матеріалами.

Відповідач звернувся до суду із клопотанням про повернення позовної заяви, оскільки ордер представника позивача не містить підпису, а отже адвокат не підтвердив повноваження представляти інтереси ОСОБА_1 в суді та підписувати позовну заяву.

Ухвалою Львівського окружного адміністративного суду від 23.03.2023, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 14.07.2023, адміністративний позов залишено без розгляду на підставі пункту 2 частини першої статті 240 КАС України (якщо позовну заяву не підписано або підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не вказано).

Залишаючи позовну заяву без розгляду суд першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив із того, що ордер на надання правничої (правової) допомоги не містить особистого підпису адвоката, а тому позовна заява підписана особою, яка не має права її підписувати, оскільки до суду не було надано належних документів на підтвердження повноважень цієї особи щодо підписання позовної заяви від імені позивача.

Наведене, на думку судів, свідчить про процесуальну дефектність відповідного документа, яка своєю чергою виключає у такій ситуації можливість покликання на ордер як на документ, що належно посвідчує повноваження адвоката на представництво інтересів ОСОБА_1.

Не погодившись із рішеннями судів попередніх інстанцій, ОСОБА_1, в інтересах якого діє адвокат, звернувся до Верховного Суду із касаційної скаргою.

Верховний Суд, перевіrivши доводи касаційної скарги, виходячи з меж касаційного перегляду, визначених статтею 341 КАС України, а також надаючи оцінку правильності застосування судами попередніх інстанцій норм процесуального права, виходить із такого.

Частиною четвертою статті 59 КАС України визначено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданими відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Пунктом 4 Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 12.04.2019 № 41 (далі – також Положення № 41) передбачено, що ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням.

Перелік реквізитів, які має містити ордер визначені у пункті 12 Положення № 41 відповідно до якого, зокрема: 12.10. підпис адвоката, який видав ордер, у разі здійснення ним індивідуальної діяльності (у графі «Адвокат»); 12.11. підпис адвоката, який надає правову допомогу, якщо ордер виданий адвокатським бюро,

адвокатським об'єднанням (у графі «Адвокат»); 12.12. підпис керівника адвокатського бюро/адвокатського об'єднання, відтиск печатки адвокатського бюро/адвокатського об'єднання (за наявності) у випадку, якщо ордер видається адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням. Під час дії воєнного стану на території України реквізити, передбачені цим підпунктом, можуть оформлятися у відповідності до пункту 10 цього Положення.

Відповідно до пунктів 3, 4, 5 Положення № 41 в Україні встановлюється єдина, обов'язкова для всіх адвокатів, типова форма ордера, яку затверджує Рада адвокатів України (зразок в Додатку 1 Положення № 41).

Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням та повинен містити обов'язкові реквізити, передбачені цим Положенням.

Отже, обов'язковим реквізитом ордеру, який досліджується у цій справі, є власноручний підпис адвоката (у графі «Адвокат»).

Згідно із частиною другою статті 160 КАС України позовна заява подається в письмовій формі позивачем або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Частинами сьомою, восьмою, десятою, одинадцятю статті 44 КАС України передбачено, що документи (у тому числі процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) можуть подаватися до суду, а процесуальні дії вчинятися учасниками справи в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, за винятком випадків, визначених цим Кодексом.

При цьому, державне підприємство Центр судових сервісів в рамках меморандуму про взаємодію і співпрацю між Державною судовою адміністрацією України та Національною асоціацією адвокатів України реалізувало етап інтеграції системи «Електронний суд» з Єдиним реєстром адвокатів України. В «Електронному суді» тепер з'явилася можливість для користувачів-адвокатів створювати електронні ордери, отримуючи доступ до судових справ, в яких вони представляють своїх клієнтів.

Відповідно до абзацу першого пункту 27 Положення про ЄСІТС до створених в Електронному суді документів користувачі можуть додавати інші файли (зображення, відеофайли тощо). Відповідні додані файли (додатки) підписуються кваліфікованим електронним підписом користувачів разом зі створеними в Електронному суді документами, до яких вони додаються.

Абзацом другим цього пункту обумовлено, що технічні вимоги щодо форм електронних документів та їхніх додатків, обмеження щодо їхнього розміру, формату та інших характеристик встановлюються Інструкцією користувача Електронного суду.

За правилами підпункту 11.5.1 пункту 11.5 Інструкції користувача Електронного кабінету ЄСІТС, розміщеної на сайті <https://wiki-ccs.court.gov.ua> (далі – Інструкція), користувачі, які підтвердили свої повноваження адвоката мають можливість видати ордер на конкретну справу для отримання доступу до документів по справі та

загальний ордер (без вказання номера справи), який спрощує та прискорює процес подачі заяв до суду.

Алгоритм створення електронного ордера закріплений у підпункті 11.5.2 пункту 11.5 Інструкції.

Підпунктом 11.5.6 пункту 11.5 Інструкції передбачено, що обраний на початку формування заяви ордер буде автоматично завантажено до додатків сформованої заяви.

У підпункті 11.6.1 пункту 11.6 Інструкції зазначено, що електронні довіреності та ордери надаються та оформлюються засобами ЕС відповідно до вимог Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» та їх юридична сила не може бути заперечена виключно через те, що вони мають електронну форму.

Указаний порядок підтвердження повноважень адвоката як представника за допомогою засобів ЄСІТС (створення електронного ордера із застосуванням вбудованого текстового редактора) узгоджується з приписами частини сьомої статті 59 КАС України, згідно з якою в разі подання представником заяви по суті справи в електронній формі він може додати до неї довіреність або ордер в електронній формі, підписані електронним підписом відповідно до Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

При цьому, з огляду на положення Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» і «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», підписання ордера кваліфікованим електронним підписом за допомогою іншого засобу, ніж засіб Електронного суду, який так само здатний забезпечити умови, передбачені статтею 19 Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», та додавання файлу з накладеним цифровим підписом до створеного в Електронному суді документа також буде відповідати вимогам статті 59 КАС України.

Натомість підписання цифровим підписом за допомогою засобів ЄСІТС доданого до створеного в Електронному суді документа файлу, що містить зображення заповненого бланку ордера, засвідчує надсилання цього додатку відповідним користувачем ЄСІТС та підтвердження ним відповідності електронної копії доданого ордера його оригіналу в паперовій формі, проте не прирівнює таку дію до видачі адвокатом ордера в електронній формі шляхом створення електронного документа встановленої форми.

Аналогічні висновки викладені Верховним Судом у постанові від 24.02.2024 у справі № 466/76/22.

За встановлених обставин цієї справи, позовна заява від імені ОСОБА_1 була подана його представником адвокатом 08.11.2022 через систему «Електронний суд» та підписана шляхом накладення власного електронно-цифрового підпису адвоката.

На підтвердження повноважень представником позивача до позовної заяви додано ордер на надання правової допомоги від 08.11.2022 серії ВС № 1169527.

Вказаний ордер не сформований адвокатом в системі «Електронний суд», а завантажений як додаток до заяви у вигляді файлу «pdf». Однак, в ньому відсутні всі необхідні відомості, визначені у пункті 12 Положення № 41, а саме в графі ордеру «Адвокат» відсутній особистий підпис адвоката.

Перевіривши наданий ордер на представництво інтересів ОСОБА_1 щодо його відповідності вимогам частини другої статті 26 Закону № 5076-VI і пункту 12 Положення № 41, суд першої інстанції, із висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, зазначив, що відсутність у цьому ордері одного із обов'язкових реквізитів, а саме підпису адвоката, свідчить про процесуальну дефектність відповідного документа, яка своєю чергою виключає у такій ситуації можливість покликання на ордер як на документ, що належно посвідчує повноваження адвоката на представництво інтересів ОСОБА_1.

Питання належності підтвердження представництва учасником справи адвокатом шляхом подання до суду копії ордеру через систему «Електронний суд» без графічного проставлення підпису в графі ордеру «Адвокат» було предметом дослідження Верховним Судом у постановах від 29.02.2024 у справі № 466/76/22, від 07.12.2023 у справі № 466/862/22, від 09.03.2023 у справі № 466/893/23, від 07.02.2023 у справі № 466/487/22, від 22.12.2022 у справі № 450/569/22.

Так, у наведених справах Верховний Суд погодився із судом апеляційної інстанції про наявність підстав для повернення апеляційної скарги, до якої адвокатом на підтвердження повноважень було додано копію ордеру на надання правничої допомоги, яка не містила власноручного підпису адвоката, оскільки ним не було дотримано форми документа, що підтверджує його право на здійснення представництва інтересів особи, зокрема його підписання, як того вимагають норми Закону № 5076-VI та Положення № 41. У постанові від 29.02.2024 у справі № 466/76/22 Верховний Суд зазначив, що доданий адвокатом документ (файл із ордером) не можна вважати ні електронною копією письмового (паперового) ордера (через відсутність власноручного підпису адвоката як обов'язкового реквізиту), ні створеним в електронній формі ордером (не сформований за допомогою засобів ЄСІТС або не підписаний як окремий документ кваліфікованим електронним підписом за допомогою іншого засобу підпису).

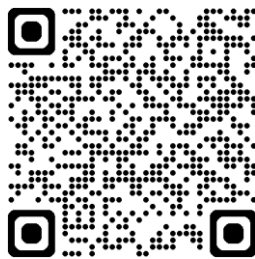
Отже, у випадку цієї справи скріплення адвокатом електронним цифровим підписом додатку до позовної заяви у форматі файлу «pdf» із згенерованим на офіційному вебсайті НААУ бланком ордера про надання правничої (правової) допомоги, який не містить особистого підпису адвоката, не свідчить про дотримання ним форми документа, що підтверджує його право на здійснення представництва інтересів особи, як того вимагають норми Закону № 5076-VI та Положення № 41.

Так, підписання адвокатом цифровим підписом за допомогою засобів ЄСІТС доданого до створеного в Електронному суді файлу, що містить зображення заповненого бланку ордера, підтверджує ним відповідність електронної копії доданого ордера його оригіналу в паперовій формі та засвідчує надсилання цього додатку відповідним користувачем ЄСІТС.

Таким чином суди попередніх інстанцій обґрунтовано виходили із того, що адвокатом не надано належних документів на підтвердження його повноважень щодо підписання позовної заяви від імені позивача, а відтак дійшли правильних висновків щодо наявності підстав для залишення позову без розгляду на підставі пункту 2 частини першої статті 240 КАС України, яка передбачає такі повноваження суду у разі встановлення факту підписання позовної заяви особою, яка не має права її підписувати, після відкриття провадження у справі.

2.2. Щодо надання суду копії скарги для сторони у електронному форматі

Зі змісту ухвали Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 27.03.2024 по справі № 344/4932/22 вбачається, що подання через підсистему «Електронний кабінет» касаційної скарги у PDF-файлі для надіслання учасникам провадження не відповідає ані вимогам пункту 29 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, ані положенням ч. 6 ст. 427 КПК України, оскільки процесуальним законом не передбачено надання до суду копій касаційної скарги в електронному форматі.

Обставини справи

22 лютого 2024 року до Верховного Суду надійшла касаційна скарга захисника ОСОБА_4 в інтересах ОСОБА_5.

Ухвалою Верховного Суду від 29 лютого 2024 року касаційну скаргу залишено без руху.

Одною із підстав для залишення касаційної скарги без руху було зазначено, що подаючи касаційну скаргу до суду через підсистему «Електронний кабінет», захисник не дотрималась положень пункту 29 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21, яким визначено, що у разі подання до суду документів в електронній формі, учасник зобов'язаний у випадках, визначених процесуальним законодавством, надати доказ надіслання іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

При цьому, в порушення вимог частини 6 статті 427 КПК України, захисник не додала до касаційної скарги її копії з додатками в кількості, необхідній для надіслання сторонам кримінального провадження і учасникам судового провадження.

Відповідно до пункту 29 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21, у разі подання до суду документів в електронній формі учасник зобов'язаний у випадках, визначених процесуальним законодавством, надати доказ надсилання іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

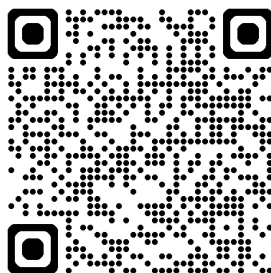
При цьому, частиною 6 статті 427 КПК передбачено, що до касаційної скарги додаються її копії з додатками в кількості, необхідній для надіслання сторонам кримінального провадження і учасникам судового провадження. Ця вимога не поширюється на засудженого, який тримається під вартою.

Разом із тим, на усунення недоліків, вказаних в ухвалі суду від 29 лютого 2024 року, захисник ОСОБА_4, через підсистему «Електронний кабінет» подала первинну касаційну скаргу датовану 22 лютого 2024 року у PDF-файлі у кількості 7 (сім) файлів для надіслання учасникам провадження (яка надійшла до касаційного суду за №5167/0/170-24 від 22.02.2024), та яка фактично і була залишена без руху.

Водночас, така дія не відповідає ані вимогам пункту 29 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, ані положенням ч. 6 ст. 427 КПК України, оскільки процесуальним законом не передбачено надання до суду копій касаційної скарги в електронному форматі.

2.3. Подання клопотання через е-суд як додатку

У постанові від 23.07.2024 по справі № 440/17245/23 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду зазначив, що зі змісту поданого документа вбачається, що він по суті є супровідним листом, до якого додано клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження, та яке не було сформовано за допомогою підсистеми «Електронний суд», а додане до супровідного листа як додаток, в порушення пункту 26 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Обставини справи

Ухвалою Другого апеляційного адміністративного суду від 15 квітня 2024 року відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою військової частини на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 25 січня 2024 року.

Не погоджуючись із ухвалою Другого апеляційного адміністративного суду від 15 квітня 2024 року, посиляючись на порушення судом норм процесуального права, військова частина подала касаційну скаргу.

У касаційній скарзі відповідач стверджував, що 08 квітня 2024 року, тобто в межах наданого судом строку на усунення недоліків, ним було надіслано клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження від 05 квітня 2024 року, яке сформоване ним в системі «Електронний суд».

Колегія суддів Верховного Суду звернула увагу на те, що відповідно до частини десятої статті 44 КАС України якщо документи подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в електронній формі, на такі документи накладається кваліфікований електронний підпис учасника справи (його представника) відповідно до вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Якщо документи подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в паперовій формі, такі документи скріплюються власноручним підписом учасника справи (його представника).

Отже, електронним підписом за допомогою ЄСІТС повинен бути скріплений процесуальний документ, що подається до суду, а накладення ЕЦП на додатки до цього документа лише засвідчує їх відповідність оригіналу.

Згідно з пунктом 26 Положення про ЄСІТС електронні документи створюються із застосуванням вбудованого текстового редактора шляхом заповнення форм документів, передбачених Інструкцією користувача Електронного суду, підписуються кваліфікованим електронним підписом (підписами) його підписувача (підписувачів) та надсилаються засобами відповідної підсистеми ЄСІТС.

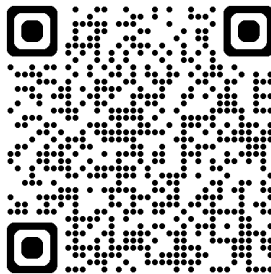
У матеріалах справи міститься сформоване 08 квітня 2024 року за допомогою підсистеми «Електронний суд» документ під назвою «клопотання».

Проте зі змісту цього документа вбачається, що він по суті є супровідним листом, до якого додано клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження, та яке не було сформовано за допомогою підсистеми «Електронний суд», а додане до супровідного листа як додаток, в порушення пункту 26 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Відомості про сформування скаржником саме клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження в підсистемі «Електронний суд» відсутні, що свідчить про використання відповідачем непередбаченого чинним процесуальним законодавством способу звернення до суду. Отже, клопотання вважається не підписаним, а тому колегія суддів Верховного Суду вважає, що у цьому випадку клопотання не може бути прийнято до розгляду судом.

2.4. Перевірка судом наявності в адвоката електронного кабінету у підсистемі «Електронний суд»

В ухвалі Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 08.12.2023 по справі № 904/2161/22 суд зазначив, що представником скаржника – адвокатом, зазначаючи про наявність електронного кабінету, ані в касаційній скарзі від 25.10.2023, ані в заяві про усунення недоліків від 27.11.2023, не зазначено реєстраційного номера облікової картки платника податків, з метою подальшої ідентифікації вказаної особи в підсистемі «Електронний суд». Оскільки представником скаржника – адвокатом, шляхом звернення з цією касаційною скаргою, в обов'язковому порядку не зареєстровано електронного кабінету, а касаційна скарга від 25.10.2023 з додатками до неї та заява про усунення недоліків касаційної скарги від 27.11.2023 з додатками до неї не містять беззаперечних доказів наявності в адвоката електронного кабінету й керуючись приписами частини четвертої статті 170 ГПК України, суд дійшов висновку про залишення заяви про усунення недоліків касаційної скарги від 27.11.2023 без розгляду. Касаційну скаргу було повернуто скаржнику.

Обставини справи

Ухвалою Верховного Суду від 03.11.2023 касаційну скаргу відповідача залишено без руху та однією із підстав зазначено, що у порушення вимог частини шостої статті 6 цього Кодексу та пункту 2 частини другої статті 290 ГПК України подана особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, а касаційна скарга не містила відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету.

Представник скаржника – адвокат 27.11.2023 засобами поштового зв'язку на виконання вимог ухвали від 03.11.2023 надіслав до суду заяву про усунення недоліків касаційної скарги.

Імперативним змістом абзацу першого частини шостої статті 6 ГПК України (у редакції Закону від 19.10.2023 № 3424-IX) визначено, що адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі (далі – ЄСІТС) або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку.

Процесуальні наслідки, передбачені цим Кодексом у разі звернення до суду з документом особи, яка відповідно до цієї частини зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються судом також у випадках, якщо інтереси такої особи у справі представляє адвокат (абзац 2 частини шостої статті 6 ГПК України у редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX).

Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу до їхніх електронних кабінетів, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням ЄСІТС або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про ЄСІТС та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів) (частина п'ята статті 6 ГПК України у редакції Закону від 29.06.2023 № 3200-IX).

Обов'язковий порядок реєстрації електронного кабінету в ЄСІТС та відповідний спосіб розсилки судових рішень та інших процесуальних документів учасникам судового процесу до їхніх електронних кабінетів запроваджено після набуття чинності вказаних змін до ГПК України – з 18.10.2023 (на підставі Закону від 29.06.2023 № 3200-IX) та 04.11.2023 (на підставі Закону від 19.10.2023 № 3424-IX).

Згідно з підпунктами 5.5, 5.6 пункту 5 «Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», затвердженого Рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21 (далі – положення ЄСІТС), користувач ЄСІТС (користувач) – особа, що пройшла процедуру реєстрації в підсистемі «Електронний кабінет» (Електронний кабінет ЄСІТС), пройшла автентифікацію та якій надано доступ до підсистем ЄСІТС відповідно до її повноважень. Ідентифікаційні дані особи – для юридичних осіб: ідентифікаційний код юридичної особи (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України, – код в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України – далі ЄДРПОУ); для фізичних осіб – підприємців: реєстраційний номер облікової картки платника податків (далі – РНОКПП), для адвокатів – номер та дата видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю; для фізичних осіб: унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (далі – УНЗР), реєстраційний номер облікової картки платника податків (далі – РНОКПП) або номер і серія паспорта. Для фізичних осіб – громадян України номер і серія паспорта є ідентифікаційними даними виключно за відсутності у такої фізичної особи РНОКПП або УНЗР.

Відповідно до пункту 2 частини другої статті 290 ГПК України у касаційній скарзі повинно бути зазначено повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) особи, яка подає касаційну скаргу, її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в ЄДРПОУ, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серію паспорта (для фізичних осіб – громадян України), номери засобів зв'язку, адресу електронної пошти (за наявності), відомості про наявність або відсутність електронного кабінету.

Однак, у порушення вимог пункту 2 частини другої статті 290 ГПК України представником скаржника – адвокатом, зазначаючи про наявність електронного кабінету, ані в касаційній скарзі від 25.10.2023, ані в заяві про усунення недоліків від 27.11.2023, не зазначено реєстраційного номера облікової картки платника податків, з метою подальшої ідентифікації вказаної особи в підсистемі «Електронний суд».

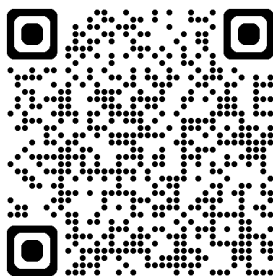
Оскільки представником скаржника – адвокатом, діючого в інтересах відповідача за первісним позовом, шляхом звернення з цією касаційною скаргою, в обов'язковому порядку не зареєстровано електронного кабінету, а касаційна скарга від 25.10.2023 з додатками до неї та заява про усунення недоліків касаційної скарги від 27.11.2023 з додатками до неї не містять беззаперечних доказів наявності в адвоката електронного кабінету й керуючись приписами частини четвертої статті 170 ГПК України, Касаційний господарський суд дійшов висновку про залишення заяви про усунення недоліків касаційної скарги від 27.11.2023 без розгляду.

Крім того, зважаючи, що скаржником не усунуто недоліків касаційної скарги, поданої в її інтересах адвокатом, наявні підстави для її повернення скаржнику на підставі частини четвертої статті 174 та частини другої статті 292 ГПК України.

Колегія суддів Касаційного господарського суду звернула увагу представника скаржника на необхідність виконання адвокатом процесуального обов'язку зареєструвати свій електронний кабінет в ЄСІТС та можливість повторного звернення до суду в загальному порядку з касаційною скаргою після усунення її недоліків у розумний строк.

2.5. Зазначення відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 09.05.2024 по справі № 140/21484/23 суд виснував, що оскільки в апеляційній скарзі відповідачем не було зазначено відомості про наявність або відсутність у нього електронного кабінету, суд апеляційної інстанції правомірно залишив апеляційну скаргу відповідача без руху.

Обставини справи

Ухвалою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 15.01.2024 апеляційну скаргу було залишено без руху через її невідповідність вимогам статті 296 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) та надано військовій частині НОМЕР_1 десятиденний строк з дня вручення копії цієї ухвали для усунення недоліків апеляційної скарги шляхом надіслання до суду оригіналу документа про сплату судового збору в розмірі 1610,40 грн та направлення до суду апеляційної

скарги через Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (далі – ЄСІТС), що свідчитиме про виконання обов'язку щодо реєстрації офіційного електронного кабінету в ЄСІТС.

Ухвалою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 05.02.2024 апеляційну скаргу військової частини НОМЕР_1 на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 27.11.2023 у справі № 140/21484/23 повернуто скаржнику.

Не погоджуючись з ухвалою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 05.02.2024 відповідач подав касаційну скаргу.

Щодо доводів скаржника про помилковість посилання в ухвалі про залишення апеляційної скарги без руху на те, що в апеляційній скарзі не зазначено відомості про наявність або відсутність електронного кабінету у апелянта, оскільки, на його думку, відсутність покликання в апеляційній скарзі на відповідну електронну адресу може тлумачитись як її відсутність, колегія судів вважає їх безпідставними, з огляду на те, що забезпечення права на апеляційний перегляд справи підлягає реалізації з дотриманням вимог процесуального законодавства, що виражається в дотриманні, зокрема, змісту апеляційної скарги. Вимоги до апеляційної скарги визначені у статті 296 КАС України, серед яких законодавцем передбачено, що в апеляційній скарзі зазначаються відомості про наявність або відсутність електронного кабінету, а згідно з частиною другою статті 298 КАС України до апеляційної скарги, яка оформлена з порушенням вимог, встановлених статтею 296 цього Кодексу, а також подана особою, яка відповідно до частини шостої статті 18 цього Кодексу зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються положення статті 169 цього Кодексу.

Тобто відповідачу необхідно було зареєструвати електронний кабінет в ЄСІТС або у випадку наявності електронного кабінету, виконати вимоги пункту 3 частини другої статті 296 КАС України, зазначивши відомості про наявність або відсутність електронного кабінету.

Таким чином, ураховуючи те, що в апеляційній скарзі відповідачем не було зазначено відомості про наявність або відсутність у нього електронного кабінету, суд апеляційної інстанції правомірно залишив апеляційну скаргу відповідача на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 27.11.2023 в цій частині без руху.

Отже, з огляду на те, що станом на 05.02.2024 відповідач не виконав вимоги ухвали суду від 15.01.2024 у встановлений судом строк, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про повернення апеляційної скарги скаржнику.

3. Процесуальні строки через призму електронного судочинства

Документи, що надійшли через Електронний суд, реєструються судами, іншими органами та установами в системі правосуддя в день їх надходження упродовж робочого дня або не пізніше наступного робочого дня, якщо документ надійшов у неробочий час, за загальними правилами реєстрації вхідної кореспонденції, визначеними Положенням про автоматизовану систему документообігу суду та відповідними інструкціями з діловодства в судах чи в інших органах та установах у системі правосуддя. (п. 39 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

Відповідальний працівник суду або іншого органу чи установи в системі правосуддя перед реєстрацією документів, що надійшли в електронній формі, повинен переконатися в тому, що такий документ доступний для перегляду. У разі неможливості відкрити (переглянути) документ він не реєструється, про що складається відповідний акт, примірник якого разом з відповідним повідомленням надсилається особі. (п. 40 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

У разі реєстрації отриманого документа до Електронного кабінету користувача автоматично надсилається відповідне повідомлення. В іншому випадку надсилається повідомлення із зазначенням причини відмови в реєстрації документа. (п. 41 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

Верховний Суд неодноразово зазначав, що відправлення документа заявником та його отримання судом не обов'язково є одномоментною дією та може не збігатись у часі, і для правильного обчислення строку визначальним є саме відправлення відповідного документа заявником.

Слід врахувати, що якщо учасник справи має електронний кабінет, суд надсилає всі судові рішення такому учаснику в електронній формі в цивільному, господарському, адміністративному процесі виключно за допомогою ЄСІТС чи її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами. У разі відсутності в учасника справи електронного кабінету суд надсилає всі судові рішення такому учаснику в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Якщо судові рішення/повістку надіслано до електронного кабінету при розгляді цивільної, господарської, адміністративної справи пізніше 17 години, судові рішення/повістка вважаються врученими у робочий день, наступний за днем їхнього відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про їхнє доставлення.

Дата та час підписання документа в Електронному суді, а також дата та час його надсилання автоматично зберігаються і не підлягають корегуванню. (п. 28 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

Через формування в електронному кабінеті підсистеми «Електронний суд» «Картки руху документа» (п. 5.1.22 Інструкції користувача Електронного суду ЄСІТС) можливо відслідковувати рух та стан розгляду документів, а саме:

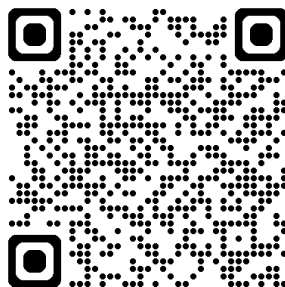
- стан документа
- дату створення (доставки в кабінет)
- дату останнього коригування (оновлення)
- дату підпису
- дату відправки до суду
- дату реєстрації в суді
- дату набрання законної сили (ДНЗС)

В цьому розділі зібрано огляд судової практики щодо наступних питань:

- Ненадання директором юридичної особи своїм працівникам доступу до Електронного кабінету
- Чи підтверджує номер та дата реєстрації вхідної кореспонденції дату отримання рішення суду?
- Застосування понять «час реєстрації» та «час подання процесуальних документів» через призму електронного судочинства
- Перебіг процесуальних строків через призму електронного судочинства
- Щодо обов'язку суду апеляційної інстанції достовірно з'ясувати дату складення повного тексту судового рішення
- Належне виконання судом обов'язку щодо повідомлення сторони про судові засідання у спосіб, визначений процесуальним законом
- Чи є належним повідомлення про дату, час і місце судового засідання представника замість самого учасника справи?
- Чи впливає відсутність доступу до мережі інтернет на обчислення строків при отриманні документів через е-суд?

3.1. Ненадання директором юридичної особи своїм працівникам доступу до Електронного кабінету

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 25.04.2024 по справі № 160/20861/22 суд зауважив, що ненадання директором Відповідача доступу до Електронного кабінету є питанням організації роботи цього підприємства, що не є поважною підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження.

Обставини справи

Ухвалою Третього апеляційного адміністративного суду від 15 лютого 2024 року визнано неповажними, указані заявником причини пропуску процесуального строку та відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою Відповідача на ухвалу Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 13 листопада 2023 року щодо встановлення судового контролю у справі № 160/20861/22 у зв'язку з пропуском строку звернення до суду.

Відповідач надіслав до Верховного Суду касаційну скаргу на ухвалу Третього апеляційного адміністративного суду від 15 лютого 2024 року.

Скаргу обґрунтовано тим, що судом апеляційної інстанції безпідставно відмовлено у заяві про поновлення пропущеного процесуального строку, так як відповідач не мав можливості оскаржити ухвалу суду першої інстанції, через те, що не отримував її.

Заявник не заперечує про направлення до Електронного кабінету КП «Дніпровський метрополітен» ухвали суду через підсистему «Електронний суд», проте наголошує, що у цей період відбувався процес зміни директора підприємства, через що попередній директор не здійснював моніторинг Електронного кабінету та не надавав до нього доступ іншим особам.

Лише після призначення у грудні 2023 року ОСОБА_2 директором КП «Дніпровський метрополітен», розпорядженням міського голови 06 грудня 2023 року були внесені зміни до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, на підставі чого новий директор мав можливість зареєструвати новий Електронний кабінет для здійснення обміну документами.

Посилаючись на те, що протягом всього часу на адресу КП «Дніпровський метрополітен» копії відповідної ухвали засобами поштового зв'язку не надходило, відповідач вважає, що його не було повідомлено належним чином про прийняте судові рішення, а тому строки на апеляційне оскарження було пропущено за поважних причин.

Перевіряючи правильність застосування судом апеляційної інстанції норм процесуального права та аналізуючи доводи касаційної скарги, а також, виходячи з меж касаційного перегляду справи, визначених статтею 341 КАС України, Суд зазначив таке.

За приписами частин сьомої, восьмої статті 18 КАС України особі, яка зареєструвала електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суд вручає будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення до електронного кабінету такої особи, що не позбавляє її права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою. В умовах воєнного чи надзвичайного стану у разі знеструмлення електромережі суду чи настання інших обставин, які унеможливають функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, суд може вручати особі, яка зареєструвала електронний кабінет, будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, у паперовій формі.

Реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі в порядку, визначеному цим Кодексом.

За приписами пункту 2 частини шостої статті 251 КАС України (у редакції, чинній на час постановлення ухвали судом першої інстанції) днем вручення судового рішення є день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення до електронного кабінету особи. Якщо судове рішення надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, судове рішення вважається врученим у робочий день, наступний за днем його відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про його доставлення.

За визначенням наведеними у підпунктах 5.3, 5.6 та 5.8 пункту 5 розділу I Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – Положення про ЄСІТС) електронне повідомлення (повідомлення) – це автоматично створена та передана в електронній формі інформація, в тому числі про доставку, отримання, реєстрацію чи відмову в реєстрації електронного документа адресатом; користувач ЄСІТС (користувач) – це особа, що пройшла процедуру реєстрації в підсистемі «Електронний кабінет» (Електронний кабінет ЄСІТС), пройшла автентифікацію та якій надано доступ до підсистем ЄСІТС відповідно до її повноважень; офіційна електронна адреса – сервіс Електронного кабінету ЄСІТС, адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті ЄСІТС, або адреса електронної пошти, вказана в одному з державних реєстрів. Адреса електронної пошти, що використовується при реєстрації Електронного кабінету, не може бути зареєстрована на доменних іменах, використання яких заборонено законодавством України.

Розділом II Положення про ЄСІТС визначені основні функції ЄСІТС, відповідно до підпункту 6.5 пункту 6 якого відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», процесуального законодавства України ЄСІТС забезпечує обмін документами та інформацією (надсилання та отримання документів та інформації, спільна робота з документами) в електронній формі між судами, іншими органами та установами в системі правосуддя, учасниками судового процесу, а також проведення відеоконференції в режимі реального часу.

Порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, зокрема, підсистеми «Електронний кабінет» визначено розділом III Положення про ЄСІТС, відповідно до пункту 17 якого, особам, які зареєстрували Електронний кабінет, суд надсилає документи у справах, в яких такі особи беруть участь, в електронній формі шляхом їх надсилання до Електронного кабінету таких осіб або в інший спосіб, передбачений процесуальним законодавством, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Підсистема «Електронний суд» забезпечує можливість автоматичного надсилання документів у справах до Електронних кабінетів користувачів у випадку, коли вони внесені до відповідних автоматизованих систем у вигляді електронного документа, підписаного кваліфікованим підписом підписувача (підписувачів), чи у вигляді електронної копії паперового документа, засвідченої кваліфікованим електронним

підписом відповідального працівника суду, іншого органу чи установи правосуддя (далі – автоматизована система діловодства) (підпункт 37 розділу III Положення про ЄСІТС).

Підсумовуючи викладене, Верховний Суд указав, що аналіз наведених норм, у системному зв'язку з положенням пункту 2 частини шостої статті 251 КАС України, дає підстави для висновку, що оскільки днем вручення судового рішення є день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи, а сервіс Електронного кабінету ЄСІТС за приписами Положення про ЄСІТС є саме такою адресою, то день отримання копії судового рішення за допомогою підсистем ЄСІТС «Електронний кабінет» та «Електронний суд» (з урахуванням часу їх надсилання) є днем вручення судового рішення, за умови отримання відповідного повідомлення про його доставлення.

Порядок вручення судового рішення врегульовано статтею 251 КАС України.

Частиною п'ятою статті 251 КАС України встановлено, що учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судове рішення було ухвалено в порядку письмового провадження, копія судового рішення в електронній формі надсилається протягом двох днів із дня його складення у повному обсязі у порядку, визначеному законом, а в разі відсутності електронного кабінету – рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

За правилами частини одинадцятої статті 251 КАС України якщо учасник справи має електронний кабінет, суд надсилає всі судові рішення такому учаснику в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи чи її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами. У разі відсутності в учасника справи електронного кабінету судові рішення надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом із повідомленням про вручення.

Відповідно до пункту 15.15 розділу VII «Перехідні положення» КАС України до визначення Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів), можливості вчинення передбачених цим Кодексом дій з використанням підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи суд вручає судові рішення в паперовій формі.

Отож, з огляду на запровадження підсистем ЄСІТС «Електронний кабінет» та «Електронний суд», що забезпечують можливість направлення судом документів у справах в електронній формі шляхом їхнього надсилання до Електронного кабінету користувача (у тому числі автоматично), приписи підпункту 15.15 розділу VII «Перехідні положення» КАС України щодо надсилання судового рішення у паперовій формі, мають імперативний характер лише у випадку відсутності Електронного кабінету.

Поважність причин пропуску процесуального строку для звернення з апеляційною скаргою КП «Дніпровський метрополітен» в апеляційній скарзі обґрунтувало тим, що про ухвалу суду першої інстанції від 13 листопада 2023 року стало відомо лише 14 грудня 2023 року, після моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень,

оскільки в електронному вигляді та у паперовій формі указане судове рішення на адресу КП «Дніпровський метрополітен» не надходило.

Натомість, судом апеляційної інстанції встановлено та підтверджено матеріалами справи, що оскаржену ухвалу від 13 листопада 2023 року було доставлено до Електронного кабінету КП «Дніпровський метрополітен» – 13 листопада 2023 року о 19:20 год. Ураховуючи те, що судові рішення доставлено після 17:00 год, то за приписами пункту 2 частини шостої статті 251 КАС України судові рішення вручене відповідачу 14 листопада 2023 року.

Крім того, в цей же день ухвалу від 13 листопада 2023 року було надіслано і на електронну скриньку КП «Дніпровський метрополітен» за електронною адресою: dpmetro@ukr.net.

Водночас апеляційну скаргу подано лише 18 грудня 2023 року, тобто з пропуском строку на апеляційне оскарження.

На виконання вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху від 01 грудня 2023 року КП «Дніпровський метрополітен» подало клопотання про поновлення строку, обґрунтоване тим, що повний текст ухвали суду першої інстанції підприємство засобами поштового зв'язку не отримувало, а через зміну директора КП «Дніпровський метрополітен» до грудня 2023 року був обмежений доступ до Електронного кабінету відповідача.

Перевіряючи такі аргументи відповідача та відхиляючи їх, суд апеляційної інстанції зауважив, що оскаржену ухвалу суду першої інстанції доставлено до Електронного кабінету КП «Дніпровський метрополітен» 14 листопада 2023 року, а зміна директора та усі пов'язані з цим процедури відбулися значно пізніше (з 30 листопада 2023 року). Водночас ненадання директором ОСОБА_3 працівникам КП «Дніпровський метрополітен» доступу до Електронного кабінету до свого звільнення є питанням організації роботи цього підприємства, що не є поважною підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження.

Верховний Суд погодився з такими висновками суду апеляційної інстанції та зауважив, що позиція нового керівництва відповідача щодо незгоди із судовим рішенням, право на оскарження якого належало юридичній особі за попереднього легального керівництва, не є поважною причиною для поновлення пропущеного процесуального строку.

Інших об'єктивних щодо підстав пропуску процесуального строку КП «Дніпровський метрополітен» не указало, а тому суд апеляційної інстанції дійшов висновку про неповажність указаних ним причин та відсутність підстав для поновлення процесуального строку.

Зважаючи на викладене, Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції про неповажність зазначених «КП «Дніпровський метрополітен» причин для поновлення строку на апеляційне оскарження, що відповідно до приписів пункту 4 частини першої статті 299 КАС України є підставою для відмови у відкритті апеляційного провадження у справі.

За таких обставин, колегія суддів Верховного Суду залишила касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення – без змін.

3.2. Чи підтверджує номер та дата реєстрації вхідної кореспонденції дату отримання рішення суду?

У постанові від 08.08.2024 по справі № 140/9164/23 Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду зазначено, що номер та дата реєстрації вхідної кореспонденції самі по собі не свідчать про дату отримання рішення суду, а лише фіксують факт реєстрації кореспонденції суду при надходженні до відповідача та є односторонньою дією і не може бути самостійним доказом отримання копії оскаржуваного рішення у певну дату. Своєчасність реєстрації вхідної кореспонденції, в тому числі і судових рішень, свідчить виключно про організацію роботи підприємства, установи, організації, проте не є підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження, оскільки така організація роботи залежить виключно від самої організації.

Обставини справи

Як підтверджується матеріалами справи, рішення Волинського окружного адміністративного суду від 27 жовтня 2023 року про задоволення позовних вимог прийнято за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін

Згідно з довідкою (а.с.91), таке рішення доставлене Скаржнику в його електронний кабінет 30 жовтня 2023 року о 12:33 год.

ГУ ДПС до клопотання щодо поновлення строку на апеляційне оскарження додано першу сторінку Волинського окружного адміністративного суду від 27 жовтня 2023 року, яка містить відмітку про його реєстрацію Скаржником 3 листопада 2023 року.

04 грудня 2023 року ГУ ДПС подано апеляційну скаргу на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 27 жовтня 2023 року.

Ухвалою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 15 січня 2024 року апеляційну скаргу ГУ ДПС залишено без руху та запропоновано усунути недоліки шляхом подання заяви про поновлення строку апеляційного оскарження із зазначенням поважних підстав для поновлення строку з відповідними обґрунтуваннями та доказами причин пропуску такого строку.

Обґрунтовуючи поважність підстав пропуску строку подання апеляційної скарги представник ГУ ДПС стверджував, що повний текст рішення суду першої інстанції ним отримано 03 листопада 2023 року.

Суд апеляційної інстанції, надавши оцінку зазначеним у заяві обставинам, які на думку ГУ ДПС, підтверджують об'єктивну неможливість подання у визначені процесуальним законодавством строки апеляційної скарги, вважав що копію оскаржуваного рішення доставлено в електронний кабінет Скаржника 30 жовтня 2023 року о 12:33 год., що підтверджується відповідною довідкою суду першої інстанції про доставку електронного листа. З урахуванням цього суд вважав, що подана заява про поновлення строку на апеляційне оскарження належним чином не обґрунтована.

У зв'язку із наведеним ухвалою від 5 лютого 2024 року відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційної скаргою ГУ ДПС на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 27 жовтня 2023 року.

Надаючи оцінку висновкам суду апеляційної інстанції щодо дати отримання ГУ ДПС рішення суду першої інстанції, як поважної підстави пропуску строку подання апеляційної скарги в аспекті наведених у касаційній скарзі доводів, Суд звернув увагу на таке.

За змістом частини п'ятої статті 251 КАС України учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судове рішення було ухвалено в порядку письмового провадження, копія судового рішення в електронній формі надсилається протягом двох днів із дня його складення у повному обсязі у порядку, визначеному законом, а в разі відсутності електронного кабінету - рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

При цьому, як передбачено пунктом 2 частини шостої статті 251 КАС України днем вручення судового рішення є день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи.

Якщо судове рішення надіслано на офіційну електронну адресу пізніше 17 години, судове рішення вважається врученим у робочий день, наступний за днем його відправлення, незалежно від надходження до суду повідомлення про його доставлення.

Згідно із частинами першою, п'ятою, сьомою статті 18 КАС України у судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система.

Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їх офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, суд вручає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Положенням про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи", затвердженим рішенням Вищої ради правосуддя від 17 липня 2021 року №1845/0/15-21(надалі також - Положення) визначено порядок функціонування в судах та органах системи правосуддя окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, зокрема підсистем "Електронний кабінет", "Електронний суд" та підсистеми відеоконференцзв'язку; порядок вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням таких підсистем; особливості використання в судах та органах системи правосуддя іншого програмного забезпечення в перехідний період до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи у складі всіх підсистем (модулів).

У постановах у справах №459/3660/21, №460/9523/21, №240/13276/21, №380/2760/21 Верховний Суд дійшов висновку, що функціонування Електронного кабінету та надсилання до нього документів в електронній формі у справах, в яких особи, що беруть в них участь пройшли процедуру реєстрації в ЄСІТС пов'язується саме з проходженням такими особами процедури реєстрації Електронного кабінету з використанням кваліфікованого електронного підпису, та внесенням контактних даних особи, зокрема адреси електронної пошти, номера телефону (в тому числі мобільного), зазначенням інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

При цьому, Верховний Суд зазначив, що наведеними вище нормами Положення передбачене надсилання відповідних документів саме до Електронного кабінету незалежно від прив'язки до електронної адреси користувача такого кабінету, визначеної ним своїм внутрішнім документом як офіційна, оскільки для функціонування ЄСІТС офіційною електронною адресою в розумінні Положення визначається адреса електронної пошти, вказана користувачем в Електронному кабінеті.

Отже, з урахуванням наведеного та наявності у матеріалах справи довідки про доставку в електронному вигляді рішення суду першої інстанції до Електронного кабінету ГУ ДПС 30 жовтня 2023 року о 12:33 год., колегія суддів прийшла висновку про правильність тверджень суду апеляційної інстанції про вручення рішення суду першої інстанції останньому саме 30 жовтня 2023 року о 12:33 год., а не 3 листопада 2024 року, як вважав Скаржник.

Скаржником до клопотання щодо поновлення строку на апеляційне оскарження додано першу сторінку рішення Волинського окружного адміністративного суду від 27 жовтня 2023 року, яка містить відмітку про його реєстрацію 3 листопада 2023 року та свідчить про його вручення саме вказаного числа.

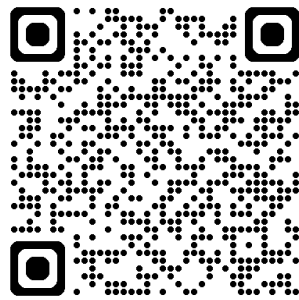
Поряд з цим, слід зазначити, що Верховний Суд неодноразово у постановах формував висновок, відповідно до якого, номер та дата реєстрації вхідної кореспонденції самі по собі не свідчать про дату отримання рішення суду, а лише фіксують факт реєстрації кореспонденції суду при надходженні до відповідача та є односторонньою дією і не може бути самостійним доказом отримання копії оскаржуваного рішення у певну дату. Своєчасність реєстрації вхідної кореспонденції, в тому числі і судових рішень, свідчить виключно про організацію

роботи підприємства, установи, організації, проте не є підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження, оскільки така організація роботи залежить виключно від самої організації.

Наведене у сукупності та взаємозв'язку дає підстави вважати правильними висновки суду апеляційної інстанції про неповажність вказаних Скаржником підстав пропуску строку на апеляційне оскарження, та як наслідок обґрунтованість відмови у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою податкового органу.

3.3. Застосування понять «час реєстрації» та «час подання процесуальних документів» через призму електронного судочинства

У постанові від 29.11.2023 по справі № 227/477/21 Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду зазначено, що відправлення документа заявником та його отримання судом не обов'язково є одномоментною подією та може не збігатися у часі; і для правильного обрахування строку визначальним є саме момент відправлення відповідного документа заявником за допомогою електронних засобів. Ототожнення понять «час реєстрації» та «час подання процесуальних документів» є необґрунтованим.

Обставини справи

Відповідно до матеріалів справи заявник звернувся до суду першої інстанції зі скаргою на дії/бездіяльність державного виконавця через підсистему «Електронний Суд», сформованою у ній 03 квітня 2023 року.

Тож перед Верховним Судом постало питання щодо застосування частини третьої статті 142 ЦПК України у разі подання заяви/скарги через підсистему «Електронний суд», коли така заява зареєстрована не в день її формування у електронному кабінеті та подання через систему «Електронному суді», а пізніше, зокрема наступного робочого дня.

Згідно з частиною п'ятою статті 43 ЦПК України документи (в тому числі процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) можуть подаватися до суду, а процесуальні дії вчинятися учасниками справи в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

Процесуальні документи в електронній формі мають подаватися учасниками справи до суду з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-

телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів) (частина шоста статті 43 ЦПК України).

Відповідно до пункту 16 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21 (далі - Положення), процесуальні документи та докази можуть подаватися до суду в електронній формі, а процесуальні дії - вчинятися в електронній формі виключно за допомогою ЄСІТС з використанням власного кваліфікованого електронного підпису, прирівняного до власноручного підпису, за винятком випадків, передбачених процесуальним законом.

Дата та час підписання документа в Електронному суді, а також дата та час його надсилання автоматично зберігаються і не підлягають корегуванню (пункт 28 Положення).

За правилом частини сьомої статті 43 ЦПК України у разі подання до суду документів в електронній формі учасник справи зобов'язаний надати доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

Наведе правило також визначено пунктом 29 згаданого Положення, відповідно до якого у разі подання до суду документів в електронній формі учасник зобов'язаний у випадках, визначених процесуальним законодавством, надати доказ надсилання іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

У випадку коли інший учасник справи відповідно до внесених ідентифікаційних даних про нього має зареєстрований Електронний кабінет, функціонал Електронного суду в автоматичному режимі надає суду та учаснику справи доказ надсилання до Електронних кабінетів інших учасників справи поданих до суду документів.

В іншому випадку засобами Електронного суду користувача інформують про відсутність в іншого учасника справи зареєстрованого Електронного кабінету.

Документи, що надійшли через «Електронний суд», реєструються судами, іншими органами та установами в системі правосуддя в день їх надходження упродовж робочого дня або не пізніше наступного робочого дня, якщо документ надійшов у неробочий час, за загальними правилами реєстрації вхідної кореспонденції, визначеними Положенням про автоматизовану систему документообігу суду та відповідними інструкціями з діловодства в судах чи в інших органах та установах у системі правосуддя (пункт 39 Положення).

Тож право особи звернутися до суду через систему «Електронний суд» врегульовано наведеними нормативними актами.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи ухвалу Добропільського міськрайонного суду Донецької області від 14 квітня 2023 року в частині стягнення з Відділу примусового виконання рішень на користь ОСОБА_1 відшкодування судових витрат на правничу допомогу, керувався тим, що відповідно до матеріалів провадження ця скарга отримана та зареєстрована судом першої інстанції 04 квітня 2023 року, тобто у день

ухвалення державним виконавцем постанов про повернення виконавчих документів.

Проте, суд апеляційної інстанції не врахував, що відправлення документа заявником та його отримання судом не обов'язково є одномоментною подією та може не збігатися у часі; і для правильного обрахування строку визначальним є саме момент відправлення відповідного документа заявником за допомогою електронних засобів. Ототожнення понять «час реєстрації» та «час подання процесуальних документів» є необґрунтованим.

Аналогічний правовий висновок зроблений Верховним Судом у постановках від 28 квітня 2021 року у справі № 909/995/19 (909/260/20) та від 30 січня 2023 року у справі № 947/3424/21, підстав відступити від яких Верховний Суд не встановив.

У справі, що переглядалася, скарга на дії державного виконавця сформована, підписана та подана через «Електронний суд» 03 квітня 2023 року, проте, враховуючи, що вона подана після завершення робочого дня, тому зареєстрована судом наступного робочого дня - 04 квітня 2023 року.

Викладені обставини підтверджуються як відміткою на скарзі про те, що документ сформований в системі «Електронний суд» 03 квітня 2023 року, так і квитанціями від 03 квітня 2023 року 20:24 № 111832 та від 03 квітня 2023 року, 20:24, № 111831 про доставку документів до зареєстрованих електронних кабінетів користувачів ЄСІТС - Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Харків) та ТОВ «БК «Краснолиманська» відповідно.

У вирішенні процесуального питання - встановлення дати (часу) подання (пред'явлення) скарги до суду потрібно враховувати, коли саме таку скаргу подав заявник, а не коли її було отримано та зареєстровано судом, що відповідає змісту частини третьої статті 142 ЦПК України, яка містить прив'язку права позивача (заявника) на відшкодування витрат на правничу допомогу у разі, якщо позов (скарга) було подано (пред'явлено) до задоволення вимог такого позову (скарги) відповідачем (суб'єктом оскарження).

Оскільки за встановлених обставин справи заявник звернувся до суду зі скаргою на дії державного виконавця 03 квітня 2023 року, така скарга доставлена до електронного кабінету суб'єкта оскарження того ж дня, тому обґрунтованим є висновок, що саме на виконання вимоги скарги суб'єкт оскарження наступного дня після пред'явлення скарги (04 квітня 2023 року) ухвалив постанови про повернення виконавчих листів стягувачу, протилежне мав доводити суб'єкт оскарження, чого не зробив.

У зв'язку з наведеним правильним є висновок суду першої інстанції про застосування до спірних процесуальних правовідносин частини третьої статті 142 ЦПК України, враховуючи хронологію подій у цій справі.

3.4. Перебіг процесуальних строків через призму електронного судочинства

В ухвалі від 11.04.2024 по справі № 160/8000/23 Третій апеляційний адміністративний суд зазначив, що поданий апелянтом доказ скриншот з особистого

кабінету системи «Електронний суд», не може вважатися поважною причиною пропуску строку звернення з апеляційною скаргою, адже по-перше, суб`єкт владних повноважень має добросовісно користуватися своїми правами та перевіряти надходження електронних документів, по-друге, строк звернення до суду з апеляційною скаргою обчислюється не з часу надходження інформативних повідомлень у розділ «Повідомлення», а з дати надходження самих процесуальних документів до Електронного кабінету у розділ «Мої справи». При цьому, надходження відомостей у розділ «Повідомлення» є додатковими допоміжними сервісами повідомлення про надходження документів до Електронного кабінету.

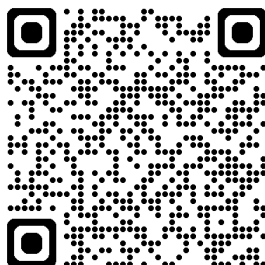

Не погодившись із ухвалою суду апеляційної інстанції Відповідач звернувся до Верховного Суду із касаційною скаргою.

Об`грунтовуючи необхідність скасування оскаржуваного судового рішення відповідач зазначив, що він, як користувач ЄСІТС, не був повідомлений про те, що про надходження якихось процесуальних документів у ЄСІТС повідомлення у розділ «Повідомлення» може не надходити, і що через це користувач нібито зобов`язаний щодня перевіряти більше п`яти сотень папок у розділі «Мої справи» з метою дізнатися, чи не з`явилися там нові документи.

Відповідач зазначив, що не порушує питання про обрахунок строку з дня надходження процесуального документу до розділу «Повідомлення» - мова йде про те, що такий документ не надійшов до цього розділу взагалі, внаслідок чого відповідач своєчасно не дізнався про факт винесення і оприлюднення рішення від 13 листопада 2023 року у справі № 160/8000/23.

Постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 01.08.2024 по справі №160/8000/23 касаційна скарга Відповідача була залишена без задоволення.

Позиція Верховного Суду

Згідно абзацами першим-другим пункту 37 наведеного Положення підсистема «Електронний суд» забезпечує можливість автоматичного надсилання матеріалів

справ в електронному вигляді до Електронних кабінетів учасників справи та їхніх повірених. До Електронних кабінетів користувачів надсилаються у передбачених законодавством випадках документи у справах, які внесені до автоматизованої системи діловодства судів (далі - АСДС) та до автоматизованих систем діловодства, що функціонують в інших органах та установах у системі правосуддя. Документи у справах надсилаються до Електронних кабінетів користувачів у випадку, коли вони внесені до відповідних автоматизованих систем у вигляді електронного документа, підписаного кваліфікованим підписом підписувача (підписувачів), чи у вигляді електронної копії паперового документа, засвідченої кваліфікованим електронним підписом відповідального працівника суду, іншого органу чи установи правосуддя (далі - автоматизована система діловодства).

До Електронного кабінету користувачів надсилаються відомості, у тому числі про отримання та реєстрацію документів у справі, а також інші відомості, що призвели до зміни стану розгляду справи (абзац четвертий пункту 37 Положення).

У разі реєстрації отриманого документа до Електронного кабінету користувача автоматично надсилається відповідне повідомлення. В іншому випадку надсилається повідомлення із зазначенням причини відмови в реєстрації документа (пункт 41 Положення).

Відповідно до підпункту 5.1 пункту 5 «Опис інтерфейсу Кабінету Користувача» Інструкції з використання підсистеми «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженої наказом ДП «ЦСС» №74-ОД від 22 вересня 2021 року (розміщена за вебадресою <https://wiki.court.gov.ua>; далі - Інструкція «Електронний кабінет»), незалежно від типу Кабінету Користувача, з лівої сторони розміщена навігаційна панель меню з розділами.

У розділі «Повідомлення» Кабінету Користувача розміщуються повідомлення про надходження документів, до яких Користувач має доступ. Реєстр повідомлень у розділі «Повідомлення» Кабінету Користувача представлено у табличному вигляді. Перша колонка необхідна для встановлення відмітки, друга - заголовок повідомлення, третя - дата надходження повідомлення (підпункти 5.3-5.5 пункту 5 Інструкції «Електронний кабінет»).

При цьому підпункт 5.7.2 підпункту 5.7 пункту 5 Інструкції «Електронний кабінет» містить застереження, що функціонал «Повідомлення» Кабінету Користувача носить виключно інформативну функцію та з дати отримання повідомлення не ведеться відлік будь-яких процесуальних строків.

Аналогічні норми містяться у підпунктах 5.1.1-5.1.3, 5.1.7 підпункту 5.1 пункту 5 «Опис інтерфейсу Кабінету Користувача» Інструкції з використання підсистеми «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Підпункт 2.25 пункту 2 Інструкції «Електронний суд» також передбачає, що в разі наявності в особи Електронного кабінету засобами ЄСІТС забезпечується надсилання до автоматизованої системи діловодства підтвердження доставлення до Електронного кабінету користувача документа у справі. В іншому випадку до автоматизованої системи діловодства надходить повідомлення про відсутність в особи зареєстрованого Електронного кабінету.

Підпунктом 13.12 пункту 13 «Взаємодія ЕС та комп'ютерної програми «Діловодство спеціалізованого суду» Інструкції «Електронний суд» унормовано питання друку довідки про доставку документа в Кабінет користувача ЕС.

Поряд з наведеним підпункт 5.12.1 підпункту 5.12 «Документи у справі» пункту 5 Інструкції «Електронний кабінет» передбачає, що у розділі «Мої справи» Кабінету Користувача у реєстрі присутні колонки: - номер документа; - дата; - ДНЗС (дата набрання законної сили); - назва; - суд.

При натисканні на строфу з документом над колонками у розділі «Мої справи» Кабінету Користувача відкривається розширена інформація про документ, попередній перегляд документу та додаткові функціональні кнопки та піктограми: Кнопка «Оскаржити» - доступна тільки при перегляді процесуальних документів (рішення, постанова, ухвала, судовий наказ); «Картка руху документу» - для можливості перегляду додаткової інформації, а саме: стан документу; дата створення (доставки в кабінет); дата останнього коригування (оновлення); дата підпису; дата відправки до суду; дата реєстрації в суді; дата набрання законної сили (ДНЗС).

З аналізу наведених вище норм слідує, що документи, створені судом, надсилаються особам, які зареєстрували Електронний кабінет, в автоматичному режимі. Так само підсистема «Електронний суд» забезпечує автоматичне формування довідки про доставлення документа в Електронний кабінет користувача. Саме зазначена у такій довідці дата (час, число, місяць і рік) і є тією датою, з якою пункт 2 частини шостої статті 251 КАС України пов'язує день вручення особі судового рішення.

Повідомлення, яке також автоматично надсилається користувачу Електронного кабінету, носить суто інформативний характер та від зазначеної у ньому дати не ведеться відліку жодних процесуальних строків, про що прямо вказано в Інструкції «Електронний кабінет». З вимогами зазначеної Інструкції користувач має право ознайомитись як перед реєстрацією в ЄСІТС, так і в ході використання ним підсистем «Електронний суд», «Електронний кабінет». Відповідно, посилання особи на час і дату отримання нею повідомлення про надходження документів у розділ «Повідомлення» Кабінету Користувача або не отримання нею такого повідомлення як на обставину, що підтверджує пропуск установленого строку на апеляційне оскарження судового рішення за обставин, що не залежали від неї, є помилковим і таким, що суперечить вимогам КАС України.

Рішення суду першої інстанції постановлено 13 листопада 2023 року (а.с.46-47), а його копію було доставлено до Електронного кабінету відповідача в підсистемі «Електронний суд» 13 листопада 2023 року о 23:28 год, що підтверджується Довідкою про доставку електронного листа, наявною у матеріалах справи та підписаною відповідальним працівником ОСОБА_2 (а.с.49).

Апеляційну скаргу на зазначене рішення направлено до суду апеляційної інстанції 24 лютого 2024 року [zareєстровано 26 лютого 2024 року], тобто зі значним пропуском строку, установленого пунктом 1 частини другої статті 295 КАС України.

Отже, з урахуванням наведеного та наявності у матеріалах справи довідки про доставку в електронному вигляді рішення Дніпропетровського окружного

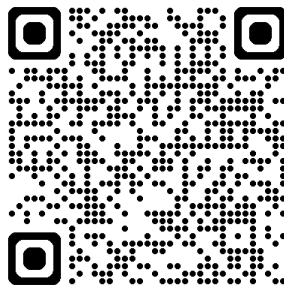
адміністративного суду від 13 листопада 2023 року до «Електронного кабінету» відповідача 13 листопада 2023 року, суд апеляційної інстанції правильно зазначив, що доводи скажника та надані ним докази [скріншот з особистого кабінету системи «Електронний суд»], не підтверджують наявності поважних причин пропуску строку звернення з апеляційною скагою.

При цьому, скажник не посилався на іншу дату доставки рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 13 листопада 2023 року ніж та, яка визначена судом апеляційної інстанції та підтверджена матеріалами справи.

За таких обставин, доводи касаційної скарги про наявність поважних причин пропуску строку на апеляційне оскарження судового рішення, які не залежали від волі скажника, Верховний Суд вважає необґрунтованими.

3.5. Щодо обов'язку суду апеляційної інстанції достовірно з'ясувати дату складення повного тексту судового рішення

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 09.05.2024 по справі № 160/4152/22 суд виснував, що суд апеляційної інстанції повинен був достовірно з'ясувати дату складення повного тексту рішення, з якою пов'язано початок відліку річного строку, передбаченого частиною другою статті 299 КАС України.

Обставини справи

Ухвалою Третього апеляційного адміністративного суду від 05.02.2024 відмовлено у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скагою військової частини НОМЕР_1 на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023 у справі № 160/4152/22.

Постановляючи оскаржувану ухвалу суд апеляційної інстанції виходив з того, що з апеляційною скагою на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023, повний текст якого складено 19.01.2023, відповідач – суб'єкт владних повноважень звернувся 29.01.2024, тобто після спливу одного року після прийняття оскаржуваного рішення та складання його повного тексту.

Не погоджуючись із ухвалою Третього апеляційного адміністративного суду від 05.02.2024, посилаючись на порушення судом норм процесуального права,

відповідач подав касаційну скаргу, в якій просить скасувати ухвалу суду апеляційної інстанції та направити справу для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції.

Суд апеляційної інстанції, відмовляючи у відкритті апеляційного провадження на підставі положень частини другої статті 299 КАС України, керувався тим, що з апеляційною скаргою на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023, повний текст якого складено 19.01.2023, відповідач – суб'єкт владних повноважень звернувся 29.01.2024, тобто після спливу одного року після прийняття оскаржуваного рішення та складання його повного тексту.

Разом з тим, з матеріалів справи встановлено, що ухвалою Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 01.03.2022 відкрито провадження в адміністративній справі № 160/4152/22 та вирішено здійснювати її розгляд за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи (у письмовому провадженні) (а. с. 28-29).

19.01.2023 Дніпропетровський окружний адміністративний суд в порядку письмового провадження ухвалив рішення у цій справі про часткове задоволення позовних вимог (а. с. 47-50).

При цьому, в рішенні Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023 не зазначено дату складання повного рішення суду.

Згідно з частинами п'ятою і шостою статті 251 КАС України учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судове рішення було ухвалено в порядку письмового провадження, копія судового рішення в електронній формі надсилається протягом двох днів із дня його складання у повному обсязі у порядку, визначеному законом, а в разі відсутності електронного кабінету – рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Днем вручення судового рішення є, зокрема, день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення.

Відповідно до пунктів 1, 2 розділу II Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 19.04.2018 № 1200/0/15-18 (далі – Порядок; у редакції, чинній на момент ухвалення рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023), електронний примірник судового рішення або окремої думки судді виготовляється судом в АСДС у день ухвалення судового рішення або виготовлення його повного тексту в паперовій формі, підписується КЕП судді, який ухвалив таке судове рішення, а в разі колегіального розгляду – КЕП усіх суддів, що входять до складу колегії, та зберігається у стані, що унеможливило його подальше коригування. Дата та час підписання КЕП, а також дата та час надсилання до Реєстру електронного примірника судового рішення або окремої думки судді автоматично зберігається в АСДС і не підлягає коригуванню.

Пунктом 1 розділу III Порядку передбачено, що електронний примірник судового рішення або окремої думки судді оприлюднюється шляхом надсилання до Реєстру у день його виготовлення засобами АСДС.

Керуючись частиною п'ятою статті 4 Закону України від 22.12.2005 № 3262-IV «Про доступ до судових рішень», згідно з якою судді мають право на повний доступ до усіх інформаційних ресурсів Єдиного державного реєстру судових рішень, судом касаційної інстанції встановлено, що рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023 надіслано до Єдиного державного реєстру судових рішень лише 25.09.2023, зареєстровано 26.09.2023 та забезпечено надання загального доступу 27.09.2023.

Разом з тим, в матеріалах справи наявні заяви військової частини НОМЕР_1 про ознайомлення з матеріалами справи № 160/4152/22 та про видачу копії судового рішення від 27.04.2023, від 05.09.2023 та від 06.10.2023 (а. с. 58, 60, 62).

Крім того, відповідно до рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення, яке міститься в матеріалах справи, копію рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023 вручено військовій частині НОМЕР_1 лише 13.11.2023 (а. с. 64).

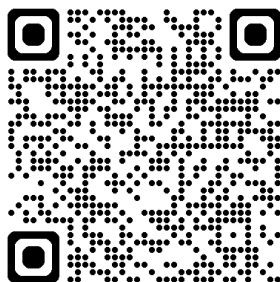
Однак, указані обставини залишилися поза увагою апеляційного суду.

Отже, застосовуючи положення частини другої статті 299 КАС України, суд апеляційної інстанції повинен був достовірно з'ясувати дату складення повного тексту рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 19.01.2023, з якою пов'язано початок відліку річного строку, передбаченого частиною другою статті 299 КАС України.

За таких обставин, висновок суду апеляційної інстанції про наявність підстав для відмови у відкритті апеляційного провадження у справі, передбачених частиною другою статті 299 КАС України, є передчасним і ґрунтується на формальному підході, а тому не може бути визнаним обґрунтованим.

3.6. Належне виконання судом обов'язку щодо повідомлення сторони про судові засідання у спосіб, визначений процесуальним законом

В постанові Київський апеляційний суд від 29 листопада 2023 року по справі № 761/4187/23 зазначено, що обізнаність представника позивача про стан розгляду справи, про яку свідчить направлення ним клопотання про відкладення розгляду справи від 22 червня 2023 року, не свідчить про належне виконання судом першої інстанції обов'язку щодо повідомлення сторони про судові засідання у спосіб, визначений процесуальним законом.

Не погодившись із постановою суду апеляційної інстанції Відповідач звернувся до Верховного Суду із касаційною скаргою.

Обґрунтовуючи необхідність скасування оскаржуваного судового рішення відповідач зазначив, що суд апеляційної інстанції не звернув уваги, що повторна неявка позивача є підставою для залишення позову без розгляду незалежно від причин такої неявки.

Постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 02.08.2024 по справі №761/4187/23 касаційна скарга Відповідача була залишена без задоволення.

Позиція Верховного Суду

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 28 липня 2021 року в справі № 756/6049/19 (провадження № 61-4177св21) зазначено, що:

«залишення позову без розгляду - це форма закінчення розгляду цивільної справи без ухвалення судового рішення, у зв'язку із виникненням обставин, які перешкоджають розгляду справи, але можуть бути усунуті в майбутньому. Однією з підстав для залишення позову без розгляду є повторна, тобто двічі поспіль, неявка в судові засідання позивача, якщо від нього не надходило заяви про розгляд справи без його участі та існують перешкоди для такого розгляду. При цьому позивач має бути належним чином і в установленому порядку повідомлений про дату, час і місце як першого, так і другого судового засідання, в яке він не з'явився. Процесуальний закон не вказує на необхідність врахування судом поважності причин повторної неявки позивача до суду. Такі положення процесуального закону пов'язані із принципом диспозитивності цивільного судочинства, у відповідності до змісту якого учасник справи самостійно розпоряджається наданими йому законом процесуальними правами. Зазначені наслідки настають незалежно від причин повторної неявки, які можуть бути поважними. Таким чином, навіть маючи докази поважності причин неявки позивача, суд залишає позовну заяву без розгляду, якщо нез'явлення позивача є перешкодою для розгляду справи. Зазначена норма дисциплінує позивача, як ініціатора судового розгляду, стимулює його належно користуватися своїми правами та не затягувати розгляд справи. Якщо позивач не може взяти участь в судовому засіданні, він має право подати заяву про розгляд справи за його відсутності. Така заява може бути подана на будь-якій стадії розгляду справи. З матеріалів справи вбачається, що заява про розгляд справи за відсутності позивача ані позивачем, ані його представником подана не була. Правове значення в даному випадку має лише належне повідомлення позивача про день та час

розгляду справи, повторність неявки в судове засідання та неподання заяви про розгляд справи за відсутності позивача».

Умовою для залишення позовної заяви без розгляду з підстав, передбачених пунктом 3 частини першої статті 257 ЦПК України, є саме повторна неявка належним чином повідомленого про час і місце розгляду справи позивача. При цьому повторною є друга поспіль неявка позивача, якщо він обидва рази був належним чином повідомлений про час та місце розгляду справи та від нього не надходило заяви про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає розгляду справи (див., зокрема, постанови Верховного Суду від 30 вересня 2020 року у справі № 759/6512/17 (провадження № 61-4437св20), від 20 травня 2021 року у справі № 522/13928/15 (провадження № 61-2134св21), від 18 серпня 2021 року у справі № 495/9414/15-ц (провадження № 61-5230св21), від 10 лютого 2022 року в справі № 756/16448/18 (провадження № 61-16720св20), від 30 червня 2022 року у справі № 461/1190/21 (провадження № 61-2956св22).

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 01 листопада 2023 року у справі № 761/20381/21 (провадження № 61-4215св23) зазначено, що:

«відповідно до пункту 2 Порядку надсилання учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень, затвердженого наказом Державної судової адміністрації України від 01 червня 2013 року № 73, текст судової повістки може бути надісланий судом учаснику судового процесу SMS-повідомленням лише після подання ним до суду відповідної заявки. Така заявка оформляється безпосередньо в суді або шляхом заповнення учасником форми, яка розміщена на офіційному веб-порталі судової влади України.

Отже, суд може повідомляти учасника справи про розгляд справи з використанням засобів мобільного зв'язку шляхом надіслання текстових (SMS) повідомлень, однак виключно за наявності відповідної письмової заяви такого учасника».

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2024 року в справі № 454/1883/22 (провадження № 14-117цс23) зазначено, що:

«Процесуальним законодавством, чинним на час ухвалення рішення судом першої інстанції, передбачено два способи надсилання судового рішення - шляхом направлення рекомендованим листом з повідомленням про вручення та в електронній формі - через «Електронний кабінет», у тому числі шляхом направлення листа на офіційну електронну пошту засобами підсистем ЄСІТС у випадках, передбачених пунктом 37 глави 2 розділу III Положення про ЄСІТС.

Вимога про надіслання судового рішення через підсистеми ЄСІТС є обов'язковою для осіб, визначених пунктом 10 Положення про ЄСІТС (в редакції, чинній на час ухвалення рішення судом першої інстанції), та тих осіб, які добровільно зареєстрували офіційні електронні адреси в ЄСІТС.

Надсилання судового рішення в той чи інший спосіб учаснику справи є процесуальним обов'язком суду. Відомості про вручення (доставлення) рішення суду учаснику справи містяться у розписці про вручення, у повідомленні про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи, у

поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення, а також у документах, визначених пунктами 4, 5 частини шостої статті 272 ЦПК України (в редакції, чинній на час ухвалення рішення судом першої інстанції). У разі відсутності таких відомостей судові рішення вважається не врученим.

Бажання учасника справи (фізичної особи) зазначити у скарзі (заяві) свою особисту електронну адресу, свідчить лише про бажання особи отримувати кореспонденцію від суду додатковим засобом зв'язку, та не звільняє суд обов'язку виконувати вимоги закону, зокрема щодо надіслання рішення суду у порядку, передбаченому статтею 272 ЦПК України (в редакції, чинній на час ухвалення рішення судом першої інстанції).

Аналіз викладених вище приписів ЦПК України, якими встановлено порядок направлення копій судового рішення особі, яка не має офіційної електронної адреси, свідчить про обов'язок суду направлення копії судового рішення рекомендованим листом з повідомленням про вручення, днем вручення якого є день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення.

Надсилання відповідних процесуальних документів на електронну адресу сторони у справі, вказану в документах, що подавались до суду, не заборонена, та може здійснюватися як додаткова, однак такі дії не можуть замінити належне надсилання учаснику судового рішення відповідно до статті 272 ЦПК України (в редакції, чинній на час ухвалення рішення судом першої інстанції)».

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27 червня 2024 року у справі № 643/17028/20 (провадження № 61-17619св23) зазначено, що: «процесуальним законодавством передбачено два способи надсилання судової повістки: шляхом направлення рекомендованим листом з повідомленням про вручення та в електронній формі – через «Електронний кабінет», у тому числі шляхом направлення листа на офіційну електронну пошту засобами підсистем ЄСІТС у випадках, передбачених пунктом 37 глави 2 розділу III Положення про ЄСІТС. Вимога про надіслання судової повістки через підсистеми ЄСІТС є обов'язковою для осіб, визначених у пункті 10 Положення про ЄСІТС, і тих осіб, які добровільно зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі. Подібний за змістом висновок щодо надсилання судової кореспонденції на електронну адресу зроблено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2024 року у справі № 454/1883/22 (провадження № 14-117цс23). Аналіз викладених вище приписів ЦПК України, якими встановлено порядок направлення судової повістки особі, яка не має офіційної електронної адреси, свідчить про обов'язок суду направлення судової повістки рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Надсилання відповідних процесуальних документів на електронну адресу сторони у справі, вказану в документах, що подавались до суду, не заборонене, та може здійснюватися як додаткове, однак такі дії не можуть замінити належне надсилання учаснику судової повістки відповідно до статті 128 ЦПК України».

Аналіз матеріалів справи свідчить, що:

ухвалою Шевченківського районного суду м. Києва від 27 лютого 2023 року прийнято позовну заяву до розгляду та відкрито провадження у цивільній справі,

визначено, що розгляд справи слід проводити у порядку спрощеного позовного провадження з повідомленням (викликом) сторін, судові засідання призначено на 30 березня 2023 року на 11-00 год;

30 березня 2023 року розгляд справи відкладено на 18 травня 2023 року, про що повідомлено представника позивача під особистий підпис на розписці (т. 1 арк.спр.101);

18 травня 2023 року позивач та його представник до суду не з'явилися, у розгляді справи оголошено перерву на 22 червня 2023 року,

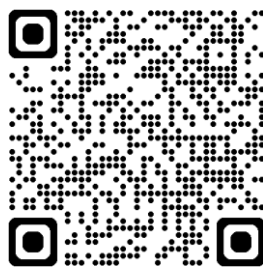
22 травня 2023 року складено довідку про доставку електронного листа, а саме судової повістки про виклик до суду від 22 травня 2023 року, одержувачу на його електронну адресу ІНФОРМАЦІЯ_1 (т. 2 арк. спр. 233) та довідку про доставку повідомлення у додаток «Viber» одержувачу представнику Позивача (т. 2 арк. спр. 234);

відповідна письмова заява представника Позивача про надіслання текстових (SMS) повідомлень в матеріалах справи відсутня.

За таких обставин, встановивши відсутність належного повідомлення позивача про судові засідання, призначене на 22 червня 2023 року, суд апеляційної інстанції зробив правильний висновок про відсутність підстав для залишення позову без розгляду та обґрунтовано скасував ухвалу суду першої інстанції.

3.7. Чи є належним повідомлення про дату, час і місце судового засідання представника замість самого учасника справи?

У постанові від 21.08.2024 по справі №906/562/20 Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду зазначено, що оскільки матеріали справи не містять належних доказів вручення ФОП ухвали про відкриття апеляційного провадження та призначення справи до розгляду в суді апеляційної інстанції, судом апеляційної інстанції обмежено право підприємця на доступ до суду. Доводи скарги стосовно направлення копії ухвали на електронну адресу його представника в суді першої інстанції, який на момент направлення ухвали, не був представником відповідача в суді апеляційної інстанції до уваги не прийнято, оскільки до апеляційної скарги долучено ордер про надання правничої (правової) допомоги на адвоката, виданий 05.01.2022 (на момент подання апеляційної скарги).

Обставини справи

Як вбачається з матеріалів справи, ухвалою від 18.02.2022 у справі 906/562/20 Північно-західний апеляційний господарський суд відкрив апеляційне провадження за апеляційною скаргою ФОП на рішення Господарського суду Житомирської області від 08.12.2021 та призначив до розгляду справу на 23.03.2022 о 15.30 у приміщенні Північно-західного апеляційного господарського суду.

Відповідно до пункту 7 ухвали про відкриття апеляційного провадження, копію зазначеної ухвали надіслано учасникам провадження у справі на електронні адреси (за їх наявності), зокрема, Фізичній особі підприємцю - ІНФОРМАЦІЯ_1

Як вбачається із апеляційної скарги, остання оформлена від відповідача ФОП та за його підписом із зазначенням електронної адреси: ІНФОРМАЦІЯ_1

Відповідно до статті 268 Господарського процесуального кодексу України про дату, час та місце розгляду справи повідомляються учасники справи, якщо справа відповідно до цього Кодексу розглядається з їх повідомленням.

Частиною одинадцятою статті 270 Господарського процесуального кодексу України передбачено, що суд апеляційної інстанції відкладає розгляд справи в разі неявки у судові засідання учасника справи, стосовно якого немає відомостей щодо його повідомлення про дату, час і місце судового засідання, або за його клопотанням, коли повідомлені ним причини неявки будуть визнані судом поважними.

З наведених норм вбачається, що належне повідомлення учасників справи про дату, час та місце розгляду справи є обов'язком апеляційного суду.

При цьому розгляд справи судом апеляційної інстанції за відсутності сторони або інших учасників справи є можливим лише у разі наявності у суду відомостей щодо належного повідомлення сторони, учасника справи про дату, час та місце судового засідання.

Колегія суддів, враховуючи правову позицію Великої Палати Верховного Суду, викладену у постанові від 10.04.2024 у справі № 454/1883/22 та об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, викладеної у постанові від 07.06.2024 у справі № 904/1273/23, до розгляду якої зупинялося провадження у цій справі, зазначила наступне.

Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням ЄСІТС в порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про ЄСІТС та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів) (частина п'ята статті 6 Господарського процесуального кодексу України в редакції, чинній станом на дату постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження).

Питання вручення судового рішення врегульовано у статті 242 Господарського процесуального кодексу України.

Так, учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні, або якщо судові рішення було ухвалено поза межами судового засідання чи без повідомлення

(виклику) учасників справи, копія судового рішення надсилається протягом двох днів з дня його складення у повному обсязі 1) в електронній формі у порядку, визначеному законом, у випадку наявності в особи офіційної електронної адреси, або 2) рекомендованим листом з повідомленням про вручення, якщо така адреса відсутня (частина п'ята статті 242 Господарського процесуального кодексу України).

Днем вручення судового рішення є, зокрема, день отримання судом повідомлення про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи (пункт 2 частини першої статті 242 Господарського процесуального кодексу України).

17.08.2021 Вища рада правосуддя рішенням № 1845/0/15-21 затвердила Положення про ЄСІТС.

У газеті "Голос України" від 04.09.2021 № 168 (7668) опубліковано оголошення про початок функціонування трьох таких підсистем (модулів) ЄСІТС: "Електронний кабінет"; "Електронний суд"; підсистема відеоконференцзв'язку.

У пункті 110 розділу V "Перехідні положення" Положення про ЄСІТС визначено, що підсистеми (модулі) ЄСІТС, зазначені в розділі III цього Положення, починають функціонувати через 30 днів із дня опублікування Вищою радою правосуддя в газеті "Голос України" та на вебпорталі судової влади України оголошення про створення та забезпечення функціонування відповідної підсистеми (модуля).

05.10.2021 є датою початку функціонування підсистем (модулів) ЄСІТС: "Електронний кабінет", "Електронний Суд", підсистеми відеоконференцзв'язку.

Відповідно до частини шостої статті 6 Господарського процесуального кодексу України адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки та особи, які провадять клірингову діяльність у значенні, наведеному в Законі України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", реєструють офіційні електронні адреси в ЄСІТС в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в ЄСІТС в добровільному порядку.

Згідно з частиною сьомою статті 6 Господарського процесуального кодексу України особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в ЄСІТС, суд вручає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

У випадку розгляду справи за матеріалами в паперовій формі судові рішення надсилаються в паперовій формі рекомендованим листом з повідомленням про вручення (частина одинадцята статті 242 Господарського процесуального кодексу України).

Абзацами 2 та 5 пункту 37 глави 2 розділу III Положення про ЄСІТС (у редакції, чинній на час ухвалення рішення) передбачено, що до "Електронних кабінетів" користувачів надсилаються у передбачених законодавством випадках документи у справах, які внесені до автоматизованої системи діловодства судів (далі - АСДС) та до

автоматизованих систем діловодства, що функціонують в інших органах та установах у системі правосуддя. Документи у справах надсилаються до Електронних кабінетів користувачів у випадку, коли вони внесені до відповідних автоматизованих систем у вигляді електронного документа, підписаного кваліфікованим підписом підписувача (підписувачів), чи у вигляді електронної копії паперового документа, засвідченої кваліфікованим електронним підписом відповідального працівника суду, іншого органу чи установи правосуддя. Особам, які не мають зареєстрованих "Електронних кабінетів", документи у передбачених цим пунктом випадках можуть надсилатися засобами підсистем ЄСІТС на адресу електронної пошти, вказану такими особами під час подання документів до суду.

Отже, процесуальним законодавством, чинним на час прийняття ухвали, передбачено два способи надсилання судового рішення - шляхом направлення рекомендованим листом з повідомленням про вручення та в електронній формі - через "Електронний кабінет", у тому числі шляхом направлення листа на офіційну електронну пошту засобами підсистем ЄСІТС у випадках, передбачених пунктом 37 глави 2 розділу III Положення про ЄСІТС.

Матеріали справи не містять відомостей про те, що електронна адреса _____@gmail.com є офіційною електронною адресою ФОП. Будь-які інші докази надсилання ФОП копії ухвали Північно-західного апеляційного господарського суду від 18.02.2022 у справі також відсутні.

Верховний Суд у цій справі взяв до уваги висновки, викладені у постанові Великої Палати Верховного Суду від 10.04.2024 у справі №454/1883/22, яка ухвалена після подання касаційної скарги.

Так, Велика Палата Верховного Суду зробила висновок, що надсилання судового рішення в той чи інший спосіб учаснику справи є процесуальним обов'язком суду. Відомості про вручення (доставлення) рішення суду учаснику справи містяться у розписці про вручення, у повідомленні про доставлення копії судового рішення на офіційну електронну адресу особи, у поштовому повідомленні відмітки про вручення судового рішення. У разі відсутності таких відомостей судові рішення вважається не врученим.

Крім цього Великою Палатою Верховного Суду зазначено, що надсилання відповідних процесуальних документів на електронну адресу сторони у справі, вказану в документах, що подавались до суду, не заборонено, однак такі дії не можуть замінити належне надсилання учаснику судового рішення у порядку, передбаченому статтею 242 Господарського процесуального кодексу України. В розумінні процесуального закону надіслання судового рішення на електронну пошту за адресою, зазначеною заявником в його процесуальних заявах, поданих до суду (позовна заява, апеляційна та/або касаційна скарга, заяви/клопотання), в яких наявне прохання про надіслання копій процесуальних документів на електронну пошту, яка не є офіційною, не може вважатися належним врученням та підтверджувати день вручення. Якщо суд надіслав рішення на електронну адресу, яку зазначив учасник справи, це можна вважати додатковим засобом інформування учасника справи, який посилює реалізацію гарантії учасника бути обізнаним про

свою справу. Однак це не звільняє суд від обов'язку надіслати учаснику справи повне рішення у спосіб, встановлений процесуальним законом.

Аналогічна правова позиція викладена й у постанові Верховного Суду у складі суддів об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 07.06.2024 у справі № 904/1273/23, яка також ухвалена після подання касаційної скарги у справі, що розглядається.

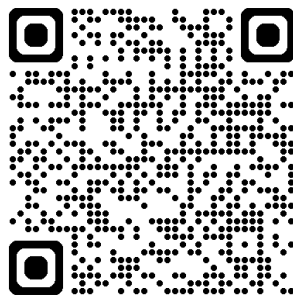
Враховуючи викладене, оскільки матеріали справи не містять належних доказів вручення ФОП ухвали про відкриття апеляційного провадження та призначення справи до розгляду в суді апеляційної інстанції, судом апеляційної інстанції обмежено право підприємця на доступ до суду, яке закріплене в пункті 1 статті 6 Конвенції, та допущено порушення положень Господарського процесуального кодексу щодо належного повідомлення учасників спору про дату, час і місце розгляду справи, що є безумовною підставою для скасування постанови апеляційного суду відповідно до положень пункту 5 частини першої статті 310 Господарського процесуального кодексу України.

Доводи скарги стосовно направлення копії ухвали на електронну адресу його представника в суді першої інстанції, який на момент направлення ухвали, не був представником відповідача в суді апеляційної інстанції до уваги не прийнято, оскільки до апеляційної скарги долучено ордер про надання правничої (правової) допомоги на адвоката, виданий 05.01.2022 (на момент подання апеляційної скарги).

Касаційну скаргу Фізичної особи-підприємця було задоволено, постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 23.03.2022 у справі №906/562/20 скасовано, а справу направлено на новий розгляд до Північно-західного апеляційного господарського суду.

3.8. Чи впливає відсутність доступу до мережі інтернет на обчислення строків при отриманні документів через е-суд?

У постанові від 24.07.2024 по справі № 520/22405/23 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду щодо доводів Скаржника проте, що у зв'язку із запровадженням воєнного стану та постійними обстрілами міста Харкова у ТОВ не завжди є доступ до мережі інтернет, електроживлення та комп'ютерної техніки, суд урахував, що можливість користування підсистемою «Електронний суд» не обмежується певним місцем (у даному випадку приміщенням офісу ТОВ).

Обставини справи

Ухвалою від 1 травня 2024 року Другий апеляційний адміністративний суд визнав неповажними вказані в клопотанні ТОВ причини пропуску строку звернення із апеляційною скаргою на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 10 січня 2024 року, відмовив у задоволенні клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження та відмовив у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою ТОВ.

Позивач подав касаційну скаргу до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду.

На обґрунтування вимог касаційної скарги ТОВ вказало, що суд апеляційної інстанції неправильно застосував положення статті 295 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), оскільки не врахував, що повний текст рішення Позивач отримав поштою 5 лютого 2024 року, що підтверджується повідомленням про вручення поштового відправлення з номером 0600246207639 та супровідним листом, копією конверту Укрпошти з трек номером відправлення та витягом з офіційного сайту Укрпошти щодо трекінгу поштового відправлення, що воно було отримано за довіреністю 5 лютого 2024 року.

За таких обставин Скаржник стверджував, що не маючи повного тексту судового рішення до 5 лютого 2024 року, він не мав можливості оскаржувати його по суті, не знаючи підстав і мотивів прийняття вказаного рішення.

Верховний Суд погодився з висновками Другого апеляційного адміністративного суду про те, що вказані Позивачем у заяві про поновлення строку на подання апеляційної скарги обставини не є непереборними та поважними, враховуючи таке.

День належного вручення копії судового рішення може бути встановлений виключно з відповідної відмітки на поштовому повідомленні, або розписки про отримання копії судового рішення, або довідки про доставку в електронному вигляді рішення суду до Електронного кабінету із застосуванням ЄСІТС в порядку, визначеному КАС України. Такий висновок узгоджується з правовим висновком Верховного Суду, викладеним у постанові від 29 березня 2024 року у справі № 160/11340/23.

Суд апеляційної інстанції встановив, що рішення Харківського окружного адміністративного суду від 10 січня 2024 року надіслано ТОВ та доставлено до електронного кабінету 24 січня 2024 року о 01:45, про що свідчить інформація у довідці про доставку електронного листа в «Електронний кабінет».

Щодо доводів Скаржника про те, що у зв'язку із запровадженням воєнного стану та постійними обстрілами міста Харкова у ТОВ не завжди є доступ до мережі інтернет, електроживлення та комп'ютерної техніки, Суд ураховує, що можливість користування підсистемою «Електронний суд» не обмежується певним місцем (у даному випадку приміщенням офісу ТОВ).

Крім того, Суд звернув увагу, що можливість користування Позивачем системою «Електронний суд» підтверджується поданням апеляційної та касаційної скарг через цю систему, а також, як встановлено судом апеляційної інстанції, Позивач з 25

вересня 2023 року звертається до суду першої інстанції з клопотаннями та заявами через систему «Електронний суд».

Також важливо звернути увагу, що, як вбачається з Єдиного державного реєстру судових рішень, рішення Харківського окружного адміністративного суду від 10 січня 2024 року було оприлюднено 25 січня 2024 року, а тому Позивач мав можливість ознайомитися з повним текстом цього рішення також у Реєстрі.

З урахуванням наведеного, Суд вважає, що суд апеляційної інстанції, враховуючи положення пункту 2, абзацу другого пункту 5 частини шостої статті 251 КАС України, правильно розрахував початок настання строку на апеляційне оскарження з 24 січня 2024 року.

Суд апеляційної інстанції встановив, що Позивач не надав достатніх і належних доказів, які б підтверджували, що у період з 24 січня 2024 року по 23 лютого 2024 року існували об'єктивно непереборні, істотні обставини, перешкоди чи складнощі, що унеможливили своєчасне звернення ТОВ до Другого апеляційного адміністративного суду з апеляційною скаргою на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 10 січня 2024 року.

Таким чином, подання Позивачем апеляційної скарги до Другого апеляційного адміністративного суду лише 5 березня 2024 року відбулося з пропуском законодавчо встановленого процесуального строку.

4. Відеоконференцзв'язок

Відеоконференція - телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією в реальному часі.

Учасник справи, його представник має право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду або у приміщенні іншого суду за умови наявності в суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судові засідання визнана судом обов'язковою.

Учасник справи, його представник подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду або у приміщенні іншого суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання. Копія заяви в той самий строк надсилається іншим учасникам справи.

У заяві про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у приміщенні іншого суду в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити її проведення.

Суддя (суддя-доповідач) розглядає заяву учасника справи, його представника про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду або у приміщенні іншого суду без повідомлення учасників справи. За результатами розгляду заяви постановляється ухвала.

Для участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції учасник справи повинен попередньо зареєструватися в Електронному кабінеті. Учасник справи також повинен перевірити наявні у нього власні технічні засоби на відповідність технічним вимогам, визначеним Інструкцією користувача підсистеми відеоконференцзв'язку, для роботи із системою відеоконференцзв'язку. (п. 49 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

У разі проведення судового засідання в режимі відеоконференції секретар судового засідання засобами підсистеми ЄСІТС забезпечує ведення протоколу (журналу) судового засідання в електронній формі та технічний запис судового засідання. У випадку використання підсистеми відеоконференцзв'язку для здійснення фіксування судових засідань, що проводяться без застосування режиму відеоконференції, секретар судового засідання засобами підсистеми ЄСІТС забезпечує ведення протоколу (журналу) судового засідання в електронній формі та технічний запис судового засідання. До матеріалів справи в паперовій формі за необхідності приєднується роздрукований паперовий примірник протоколу (журналу) судового засідання з посиланням на технічний запис судового засідання. (п. 51 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

Після закінчення засідання секретар судового засідання підписує кваліфікованим електронним підписом протокол (журнал) у визначені процесуальним законодавством строки, після чого засобами ЄСІТС обмежуються можливості внесення змін до протоколу (журналу). Письмові зауваження користувачів до

протоколу (журналу) подаються через Електронний кабінет з урахуванням порядку та обмежень, які визначені законодавством. (п. 52 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

За заявою учасника справи та після сплати відповідного судового збору такий учасник може отримати копію технічного запису судового засідання на власний вибір шляхом:

- 1) отримання засобами підсистеми відеоконференцзв'язку доступу до технічного запису судового засідання в Електронному кабінеті користувача;
- 2) отримання запису на оптичному диску у виді файлу.

У разі сплати судового збору безпосередньо в Електронному кабінеті учаснику справи автоматично надається доступ для скачування технічного запису судового засідання в Електронному кабінеті. При цьому до АСДС автоматично надсилаються відповідне повідомлення про видачу копії технічного запису судового засідання та квитанція про сплату судового збору. (п. 56 Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи)

Для отримання доступу та можливості збереження файлів технічної фіксації (відеозапис) судового засідання з КЕП необхідно сплатити судовий збір у сумі 90.84 грн.

В цьому розділі зібрано огляд судової практики щодо наступних питань:

- Неявка учасників до судового засідання в режимі відеоконференції
- Забезпечення участі в судовому засіданні у разі збоїв у роботі програмних продуктів та інформаційних систем
- Допущення особою, яка відповідальна за організацію судового засідання в режимі відеоконференції помилки, що призвело до позбавлення представника учасника справи можливості реалізувати право на участь в судовому засіданні

4.1. Неявка учасників до судового засідання в режимі відеоконференції

У постанові від 02.07.2024 по справі № 902/697/23 Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду зазначено, що з протоколу судового засідання вбачається, що фактично мав місце несвоєчасний початок судового засідання з незалежних від суду обставин. Учасники справи не приєдналися до судового засідання в режимі відеоконференції за допомогою системи відеоконференцзв'язку. Оскільки скаргник був належним чином повідомлений про розгляд справи, що не заперечується ним, з огляду на те, що явка повноважних представників учасників справи у судовому засіданні 27.02.2024 обов'язковою не визнавалась, Верховний Суд не вбачає в діях апеляційного суду порушень статті 120, статті 202, частин 11, 12 статті 270 ГПК України.

Обставини справи

В обґрунтування вимог касаційної скарги заявник зазначав про порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права, що унеможливило встановлення фактичних обставин справи, які мають значення для правильного вирішення справи; порушено процесуальні права на участь в судовому засіданні.

Відповідно до частини 1 статті 270 ГПК України у суді апеляційної інстанції справи переглядаються за правилами розгляду справ у порядку спрощеного позовного провадження з урахуванням особливостей, передбачених у цій главі.

За приписами частин 11, 12 вказаної статті суд апеляційної інстанції відкладає розгляд справи в разі неявки у судове засідання учасника справи, стосовно якого немає відомостей щодо його повідомлення про дату, час і місце судового засідання, або за його клопотанням, коли повідомлені ним причини неявки будуть визнані судом поважними.

Неявка сторін або інших учасників справи, належним чином повідомлених про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає розгляду справи.

Відповідно до частини 1 статті 197 Господарського процесуального кодексу України учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою.

Рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 затверджено Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положень, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Положення визначає порядок функціонування в судах та органах системи окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі - ЄСІТС), зокрема підсистем "Електронний кабінет", "Електронний суд" та підсистеми відеоконференцзв'язку; порядок вчинення процесуальних дій в електронній формі з використанням таких підсистем; особливості використання в судах та органах системи правосуддя іншого програмного забезпечення в перехідний період до початку функціонування ЄСІТС у складі всіх підсистем (модулів).

Згідно частини п'ятої статті 197 ГПК України, пункту 5 розділу I Порядку роботи з технічними засобами відеоконференцзв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза

межами приміщення суду ризику технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

Як вбачається з матеріалів справи всі учасники справи про час та дату розгляду апеляційною скаргою кредитора були повідомлені належним чином; ухвалами від 16.02.2024 та від 20.02.2024 клопотання арбітражного керуючого та заяву кредитора про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду у справі №902/697/23 задоволено.

З протоколу судового засідання від 27.02.2024 вбачається, що фактично мало місце несвоєчасний початок судового засідання з незалежних від суду обставин.

Представник кредитора та арбітражна керуюча не приєдналися до судового засідання в режимі відеоконференції за допомогою системи відеоконференцзв'язку.

Відповідно до частини 1 статті 310 ГПК України судові рішення підлягають обов'язковому скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо справу розглянуто за відсутності будь-кого з учасників справи, належним чином не повідомлених про дату, час і місце судового засідання, якщо такий учасник справи обґрунтовує свою касаційну скаргу такою підставою.

Оскільки представник кредитора був належним чином повідомлений про розгляд справи, що не заперечується скаржником, з огляду на те, що явка повноважних представників учасників справи у судовому засіданні 27.02.2024 обов'язковою не визнавалась, Верховний Суд не вбачає в діях апеляційного суду порушень статті 120, статті 202, частин 11, 12 статті 270 ГПК України.

4.2. Забезпечення участі в судовому засіданні у разі збоїв у роботі програмних продуктів та інформаційних систем

У постанові від 13.08.2024 по справі № 927/1136/23 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду зауважив, що відкладення розгляду справи є правом та прерогативою суду, основною передумовою для якого є не відсутність у судовому засіданні представників учасників справи, а неможливість вирішення справи у відповідному судовому засіданні.

Ухвалою Верховного Суду від 12.08.2024 прийнято касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 25.03.2024 та на постанову Північного апеляційного господарського суду від 22.04.2024 у справі № 927/1136/23, колегією суддів Касаційного господарського суду у складі: Білоуса В.В. - головуєчого, Жукова С.В., Пєскова В.Г. до свого провадження.

Також, вказаною ухвалою задоволено клопотання керуючого реструктуризацією боргів ОСОБА_1 - арбітражного керуючого про участь у судовому засіданні 13.08.2024 о 10:00 год. у справі № 927/1136/23 в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів.

Разом з тим, відповідно до Акту фіксації збоїв у роботі програмних продуктів та інформаційних систем від 13.08.2024, складеного посадовими особами Верховного Суду, до 10:30 год. 13.08.2024 не працювали системи "Електронний кабінет", "Електронний суд" та підсистема відеоконференцзв'язку ЄСІТС.

Відповідно до частини п'ятої статті 197 Господарського процесуального кодексу України ризику технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, його представник, який подав відповідну заяву, крім випадку коли суд після призначення судового засідання чи під час такого засідання втратив технічну можливість забезпечити проведення відеоконференції.

Разом з тим, із змісту ухвали Суду від 25.06.2024, якою було відкрито касаційне провадження за вказаною касаційною скаргою, доведено до відома учасників справи, що нез'явлення їх представників в судове засідання не є перешкодою для розгляду касаційної скарги.

Суд зауважив, що відкладення розгляду справи є правом та прерогативою суду, основною передумовою для якого є не відсутність у судовому засіданні представників учасників справи, а неможливість вирішення справи у відповідному судовому засіданні.

Окрім того, відповідно до пункту 7 частини першої статті 129 Конституції України однією із засад здійснення судочинства встановлено розумні строки розгляду справи судом.

Пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, учасником якої є Україна, встановлено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

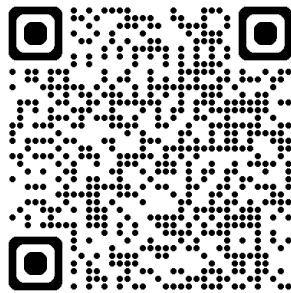
Порушення права на розгляд справи упродовж розумного строку було неодноразово предметом розгляду Європейським судом з прав людини у справах проти України.

Обов'язок швидкого здійснення правосуддя покладається, в першу чергу, на відповідні державні судові органи. Розумність тривалості судового провадження оцінюється в залежності від обставин справи та з огляду на складність справи, поведінку сторін, предмет спору. Нездатність суду ефективно протидіяти недобросовісно створюваним учасниками справи перепонам для руху справи є порушенням частини першої статті 6 згаданої Конвенції (рішення ЄСПЛ від 08.11.2005 у справі "Смірнова проти України", рішення ЄСПЛ від 27.04.2000 у справі "Фрідлендер проти Франції"). Роль національних судів полягає у швидкому та ефективному розгляді справ (рішення ЄСПЛ від 30.11.2006 у справі "Красношопка проти України").

З огляду на викладене, колегія суддів вважала за можливе розглядати вказану касаційну скаргу в судовому засіданні 13.08.2024 за відсутності уповноважених представників учасників справи. Відсутність представників учасників справи в цьому випадку не перешкоджає розгляду касаційної скарги та не повинна заважати здійсненню правосуддя.

4.3. Допущення особою, яка відповідальна за організацію судового засідання в режимі відеоконференції помилки, що призвело до позбавлення представника учасника справи можливості реалізувати право на участь в судовому засіданні

У постанові від 28.06.2024 по справі № 910/8633/21 Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду зазначив, що враховуючи встановлені Судом обставини недотримання відповідальною за організацію ВКЗ особою суду вимог Інструкції, колегія суддів погоджується з доводами касаційної скарги про порушення апеляційним судом при розгляді скарги норм процесуального права, а саме права ТОВ на участь в судовому засіданні та прав, пов'язаних з такою участю, закріплених у ст. 42 ГПК України.

Обставини справи

Вказуючи на порушення судом апеляційної інстанції приписів п. 2, 4 ч. 3 ст. 2, ч. 1, 2 ст. 13, п. 4 ч. 5 ст. 13, п. 2 ч. 1 ст. 42 ГПК України, ТОВ зазначило, що через допущену особою, яка була відповідальна за організацію судового засідання 23.04.2024 в режимі відеоконференції, в прізвищі представника скаржника помилку, а саме замість прізвища ОСОБА_1 вказано прізвище ОСОБА_1, апеляційний суд не зміг ідентифікувати в програмі ВКЗ користувача ОСОБА_1, яка була авторизована на сайті ВКЗ та очікувала запрошення до відеоконференції, в результаті чого позбавив скаржника права на участь в цьому судовому засіданні через його представника та прав, пов'язаних з такою участю.

За змістом [ст. 197 ГПК України](#) учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судові засідання визнана судом обов'язковою. Для цього сторона подає суду відповідне клопотання не пізніше ніж за 5 днів до судового засідання, в якій зазначається суд, в якому необхідно забезпечити проведення відеоконференції.

Згідно з п. 5 розділу I Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі - ЄСІТС; Положення), затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021,

відеоконференція - телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією в реальному часі.

Розділ III Положення встановлює порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, зокрема, підсистеми відеоконференцзв'язку (далі - ВКЗ), згідно з якого:

названа підсистема забезпечує, зокрема, можливість користувачам брати участь у засіданнях інших органів та установ системи правосуддя в режимі відеоконференції (п. 45);

для участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції учасник справи повинен попередньо зареєструватися в Електронному кабінеті, перевірити наявні у нього власні технічні засоби на відповідність технічним вимогам, визначеним Інструкцією користувача підсистеми відеоконференцзв'язку, для роботи із системою ВКЗ (п. 49).

Відповідно до п. 2.5 Інструкції користувача підсистеми ВКЗ ЄСІТС, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 11.01.2022 № 2-ОД (далі - Інструкція), у разі наявності в суді технічної можливості та участі учасника справи у порядку, встановленому процесуальним законом, у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за допомогою власних технічних засобів, ризику технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

За змістом п. 7, 9 Інструкції користувач (учасник конференції) має зареєструватися на сайті ВКЗ, пов'язати обліковий запис з КЕП, звернутися до суду з заявою, впевнитися, що обладнання (динаміки, камера, мікрофон, навушники) працюють. У день судового засідання - за 10- 15 хв. авторизуватись під КЕП на сайті ВКЗ та чекати запрошення секретаря судового засідання до конференції, після прийняття запрошення показати паспорт або інший документ, що посвідчує особу.

Відповідальний співробітник суду має бути зареєстрований на сайті ВКЗ. В день судового засідання, за 10- 15 хв. до початку слухання авторизуватись на цьому сайті, та виконати необхідні дії для проведення відеоконференції, зокрема, додати учасників конференції.

Перш ніж здійснити додавання учасників конференції відповідальна за організацію ВКЗ особа (організатор відеоконференції) здійснює їх пошук по полям *прізвище, ім'я, по-батькові або офіційна електронна адреса*. При цьому електронна адреса є більш однозначним ідентифікатором користувача для пошуку.

Під рядком пошуку є опційне поле «Шукати серед інших користувачів системи». У разі встановлення відмітки пошук учасника відбувається серед всіх зареєстрованих користувачів системи, в іншому випадку - серед користувачів, доданих до вашої адресної книги.

Результат виводиться у блоці «Результат пошуку». Коли потрібний користувач знайдений організатор відеоконференції встановлює відмітку біля його прізвища та натискає кнопку «Запросити обраних».

Відповідно до процесуального законодавства фіксування судового засідання здійснює секретар судового засідання, забезпечуючи контроль, зокрема, за проведенням судового засідання в режимі відеоконференції ([ст. 64 ГПК України](#)).

З матеріалів справи вбачається, що у березні 2024 року ТОВ з використанням системи «Електронний суд» подало до апеляційного суду скаргу на ухвалу суду першої інстанції через ОСОБА_1, яка згідно з Виписки з Єдиного державного реєстру є представником товариства в судах усіх інстанцій та юрисдикцій з правами, наданими процесуальними кодексами учасникам справи.

Північний апеляційний господарський суд ухвалою від 25.03.2024 призначив до розгляду апеляційну скаргу ТОВ на 23.04.2024 о 10 год. 00 хв., електронний примірник якої надіслав скаржнику в Електронний кабінет.

28.03.2024 представник ТОВ ОСОБА_1 через Електронний кабінет подала до апеляційного суду клопотання про проведення судового засідання, призначеного на 23.04.2024, в режимі відеоконференції поза межами суду з використанням власних технічних засобів, яке суд ухвалою від 03.04.2024 задовольнив, однак, зазначивши, що таке клопотання подане представником ОСОБА_1

З протоколу судового засідання від 23.04.2024 в режимі відеоконференції слідує, що відеоконференцію розпочато о 10 год. 16 хв. та завершено о 10 год. 28 хв.

У постанові від 23.04.2024 апеляційний суд зазначив, що представник ТОВ у судові засідання не з'явилась, на зв'язок через ВКЗ із судом не вийшла. З цього приводу в оскаржуваній постанові суд апеляційної інстанції зазначив, що представника скаржника ОСОБА_1, яка мала намір брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, неможливо ідентифікувати у програмі ВКЗ ні за прізвищем та ім'ям, ні за наявною електронною поштою. Вказаного користувача у програмі не існує, що підтверджується відповідною довідкою суду від 23.04.2024. На підставі ч. 3 ст. 2, ч. 4 ст. [197 ГПК України](#) та з урахуванням того, що відкладення розгляду справи є правом суду, основною умовою для якого є не відсутність у судовому засіданні представника сторони, а неможливість вирішення спору у відповідному судовому засіданні, взявши до уваги, що встановити з'єднання з представником скаржника виявилось неможливим, суд апеляційної інстанції вважав за можливе розглянути апеляційну скаргу ТОВ за відсутності його представника за наявними матеріалами справи.

У довідці апеляційного суду від 23.04.2024 зазначено, що секретарем судового засідання під час пошуку в системі «Електронний суд» представника ТОВ ОСОБА_1 / ОСОБА_1 неможливо було ідентифікувати у програмі ВКЗ ні за прізвищем та ім'ям, ні за наявною електронною адресою ІНФОРМАЦІЯ_1, що підтверджується роздруківками комп'ютерного екрана [ПК](#). Також не можливо було зв'язатися з представником за номером телефоном, зазначеному в клопотанні.

З наданої до касаційної скарги відповіді Державного підприємства «Інформаційні судові системи» від 26.04.2024 вбачається, що користувач «ОСОБА_1» (ІНФОРМАЦІЯ_1) авторизувався на сайті ВКЗ 23.04.2024 о 09 год. 55 хв., о 10 год. 33 хв, об 11 год. 15 хв, об 11 год. 24 хв. та о 12 год. 55 хв. було здійснено вихід з облікового запису на сайті ВКЗ. Додавання вказаного користувача як учасника

конференції не зафіксовано, тому не було направлено запрошення до відеоконференції.

Перевіривши інформацію у роздруківках комп'ютерного екрана [ПК](#), доданих до довідки апеляційного суду від 23.04.2024, з урахуванням наведених пунктів Інструкції, Суд зазначає, що секретар судового засідання як організатор ВКЗ:

- здійснюючи пошук представника ТОВ за прізвищем та ім'ям, встановила відмітку в опційному полі «Шукати серед інших користувачів системи», однак у прізвищі представника допустила помилку - замість правильного ОСОБА_1, вказала ОСОБА_1;

- здійснюючи повторний пошук представника ТОВ «Авіакон» за електронною адресою ІНФОРМАЦІЯ_1, адресу зазначила правильну, однак не встановила відмітку в опційному полі «Шукати серед інших користувачів системи», що призвело до того, що потрібний користувач ВКЗ не був знайдений, відповідно не був запрошений секретарем судового засідання до конференції 23.04.2024.

Враховуючи встановлені Судом обставини недотримання відповідальною за організацію ВКЗ особою суду вимог Інструкції, колегія суддів погодилась з доводами касаційної скарги про порушення апеляційним судом при розгляді скарги норм процесуального права, а саме права ТОВ на участь в судовому засіданні, призначеному на 23.04.2024, через представника ОСОБА_1 та прав, пов'язаних з такою участю, закріплених у [ст. 42 ГПК України](#) (зокрема, брати участь у дослідженні доказів, ставити питання іншим учасникам справи, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового засідання, і заперечення проти доводів і міркувань інших осіб).

